

iINTERVALLi

Musiikkikirjastoalan yhteinen julkaisu

1/2022

Sisältö 1/2022

- 3 [Pääkirjoitus: Erityisen taidepäissään](#)
Tiina Tolonen
- 4 [Paperi, vinyyli vai bitti? – pohdintoja kokoelmatyöstä digitalisoituvassa \(musiikki\)kirjastossa](#)
Pauliina Isomäki ja Riku Lehtimäki
- 9 [Musiikin luettelointia Varastokirjastossa](#)
Tiina Kolehmainen
- 13 [Tampereen konservatorion puhallinorkesteriaineiston digitointihanke käynnistyy](#)
Heikki Kokko
- 15 [Soitinlainausta ja striimikonsertteja – kirjastojen uudet musiikkipalvelut tukevat musiikin harrastamista ja kuuntelua](#)
Ilona Heinonen ja Ilari Reuhkala
- 20 [Avoimet aineistot tiedonhaun ohjauksen tukena](#)
Maarit Koskela
- 24 [Arkistojen hiljaisuuksista uusiin tulkintoihin – arkistonhoitaja, FT Outi Valon haastattelu](#)
Maaria Harviainen ja Outi Valo
- 26 [Pomohaastattelu II: Rebekka Pilppula, Turku](#)
Rebekka Pilppula ja Heikki Poroila
- 28 [Kansalliskirjaston Musiikkikirjasto ja Kansallinen äänitearkisto täydentyvät yhteistyöllä](#)
Aku-Pekka Kurjenniemi
- 29 [Ivarin keväthuuma](#)
- 30 [Henkilökuvassa Helsingin konservatorion informaatikko Ilkka Mikkola](#)
Heikki Kokko ja Ilkka Mikkola
- 33 [Wanda Landowska \(1879-1959\) – cembalon ylipapittaren elämä ja arkisto](#)
Jaska Järvilehto

Musiikkikirjastoalan yhteinen julkaisu

Julkaisija Suomen musiikkikirjastoyhdistys ry

26. vuosikerta 2022
ISSN 1796-7392

© Kirjoittajat ja kuvaajat 2022

Päätoimittaja Tiina Tolonen
Toimitussihteeri Jaska Järvilehto
Toimittajat Maaria Harviainen
Tuomas Peltari

Intervalli julkaistaan vuonna 2022 kahtena verkkolehtenä. Lehti on maksutta luettavissa ja ladattavissa osoitteessa intervalli.fi.

Intervallin yksittäisiä artikkeleita voi lukea ja kommentoida blogissa Musiikki kuuluu kaikille.musiikkikirjastot.fi.

Yhteys toimitukseen:
intervallilehti@gmail.com

Erityisen taidepäissään

Teksti ja kuva **Tiina Tolonen**, päätoimittaja

Pari viikkoa sitten kuulin ystävältäni uuden sanan: *taidepäissään*. Toissailtana pääsin erään lempibändini keikalle ja jälkeinpäin kotona totesin olevani taidepäissäni. Tuntui, että leijuin maanpinnan yläpuolella, posket punoittivat ja korvissa kohisi kuin vastarakastuneella. Tajusin kuinka paljon olin kaivannut elävää musiikkia ja kuinka paljon myös artistit olivat kaivanneet elävälle yleisölle esiintymistä. Hyvä olo jatkui seuraavanakin päivänä. Aion lähitulevaisuudessa olla enemmänkin taidepäissään.

Musiikkikirjastolaisen elämä on siitä mukavaa, että pääsee tekemään työtä lempiasioiden sa parissa. Muistan yhä kuinka itkin ilosta, kun sain ensimmäisen työsopimukseni näihin hommiin. Oli vaikea uskoa sitä, että joku oikeasti haluaa maksaa minulle tästä työstä. Nyt muistikuva oikeastaan naurattaa, ja itkettää eri syystä: nykyrahassa kuukausipalkka oli 1400 euroa. Palkalla ei ollut väliä, olihan kyseessä kutsumusammatti. Olin jo vasta lukemaan oppineena kolmevuotiaana ilmoittanut, että minusta tulee isona kirjastontäti. Kirjastoalan palkoissa ei tänäkään päivänä ole hurraamista ja monelle työssä tärkeintä on edelleen kutsumus.

Kirjastoja pidetään perinteisesti naisvaltaisina työpaikkoina, mutta olen kuullut viime aikoina huomioita siitä, että musiikkikirjastoista olisi tullut aiempaa enemmän miesvoittoisia. Taannoin eräässä kaupunginkirjastossa avoinna olleeseen tehtävään ei saatu yhtään naishakijaa. Mistä tämä johtuu? Onko musiikkiaineisto todella niin pelottavaa, kuin eräs naispuolinen kollega minulle kertoi. Hänen mukaansa musiikkiosastolle sijaistamaan joutuminen oli suorastaan järkytys eikä kukaan suostunut siihen vapaaehtoisesti. Mikä musiikkiaineistossa voi olla niin pelottavaa, että sitä ei haluta edes yrittää ottaa haltuun?

Ehkä on syytä paneutua siihen, mistä nykyiset musiikkikirjastolaiset ovat tulleet ja mikä sai heidät kiinnostumaan kirjastotyöstä nimenomaan musiikin parissa. Omista opiskeluajojistani on jo kauan, mutta edelleen muistan lämmöllä **Hanna Laulajaisen** opintojaksoa Oulun ammattikorkeakoulussa, joka keräsi yhteen musiikkikirjastotyöstä kiinnostuneet amk- ja yliopisto-opiskelijat. Hanna sytytti minussa intohimon luettelointiin. Musiikkiluokkalaisen päähän vuosien varrella kasaantunut tieto löysi kerralla käyttökohteensa.

Voimme yhtyä Helsingin Konservatorion informaatikko **Ilkka Mikkolan** toteamukseen, että musiikkikirjastotyö on erityinen kirjastotyön osa-alue. Meidän on pidettävä huoli siitä, että sitä ei pidetä liian vaikeasti lähestyttävänä. Parhaiten lisäämme työmme arvostusta jakamalla omaa osaamistamme. Tässä Intervallin numerossa on hienolla tavalla edustettuna kaikkien kirjastosektoreiden musiikkiasiantuntemus, arkistoja unohtamatta. Pääsemme myös tutustumaan alan opiskelijan ja tuoreen musiikkikirjastolaisen ajatuksiin siitä, mikä tekee musiikkikirjastotyöstä erityisen. ■

Turun ammattikorkeakoulun Kupittaaan kampuksen kirjasto Lemppari. Kuva: Sanni Koskimies-Chiba

Paperi, vinyyli vai bitti? – pohdintoja kokoelmatyöstä digitalisoituvassa (musiikki)kirjastossa

Teksti Pauliina Isomäki (opettaja) ja Riku Lehtimäki (opiskelija)

Opetan Turun ammattikorkeakoulun kirjasto- ja informaatioalan opiskelijoille mm. kirjaston kokoelmatyötä. Kirjastoalan ammattiaineiden opintopaketti on varsin tiivis, eikä siihen valitettavasti mahdu musiikkikirjastotyölle omaa kokonaisuutta. Opintojaksolla *Kokoelmien kehittäminen ja kuvaileva metatieto* pitäisi pystyä jollakin tavalla kattamaan eri aineistolajit.

Kokoelmatyön opetuksessa harvinaista on ollut myös suomenkielisen kirjallisuuden vähäisyys, sillä alan perusteos *Kirjastokokoelmien kehittämisen ja arvioinnin perusteet: teorit, menetelmät, käytäntö* (Wilén & Kortelainen, Yliopistopaino 2007) alkaa olla kovin vanhentunut. Kirjan ilmestymisen jälkeen on tapahtunut paljon kirjastojen sähköisissä aineistoissa sekä kirjastokimppojen yhteistyössä ja kellutuksessa. **Pirjo Tuomen** väitöskirja *Kaunokir-*

jallisuus suomalaiselle yleiselle kirjastolle haasteena, rasitteena ja mahdollisuutena vuodelta 2017 tuo onneksi tuoreempaa näkökulmaa erityisesti kaunokirjallisuuden valintaan. Musiikkiaineistojen kanssa työskentelyyn ei näissä kummassakaan puututa. Tämän vuoksi olinkin ilahtunut Suomen musiikkikirjastoyhdistyksen antologiasta *Maagisessa paikassa: musiikkikirjastojen tuntematon tulevaisuus*, joka sisältää monenlaisia tuoreita näkökulmia sekä kirjastoammattilaisilta että kirjaston käyttäjiltä.

Syksyllä 2021 pyysin opiskelijoita lukemaan *Kokoelmien kehittäminen ja kuvaileva metatieto* -kurssin lopputenttiä varten em. antologiasta **Heikki Poroilan** ja **Pekka Gronowin** painavat artikkelit. Kysymyksen tenttiin muotoilin näin: *Vertaile kirja- ja musiikkiaineistojen kokoelmatyön haasteita. Hyödynnä tekstissäsi koeaineiston lähteitä: Tuomi; Gronow; Poroila; Wilen & Kortelainen*. Vastauksina sain kiinnostavia ja syvällisiäkin pohdintoja, joista tässä korkeakouludiplomiopiskelija **Riku Lehtimäen** tenttivastaus.

Kirjastojen aineistovalinta sähköisessä murroksessa

Aineistovalinta on perinteisesti ollut yksi olennaisimmista kirjastonhoitajien osaamisalueista. Se on elimellisen tärkeä toiminto kirjastojen toiminnan ja tehtävien osalta. Kirjastonhoitajat ovat suuren portin vartijoina, koska he päättävät, mitä asiakkaat pystyvät kirjastosta lainaamaan. Kirjastojen hankintaan on tullut 2000-luvulla merkittäviä muutoksia sähköisten aineistojen myötä, mutta perinteistä kirjavalintaa e-kirjat eivät ole syrjäyttäneet. Tässä esseessä käsittelen ensin hankinnan teorioita ja yleisiä tarkastelua ja myöhemmin keskityn vertailemaan kirja-aineistojen hankintaa ja musiikkiaineistojen hankintaa tässä sähköisten aineistojen täyttämässä kentässä.

Aineistovalinnan teoreettisia lähtökohtia

Kokoelmatutkimukseen, ja sitä kautta myös aineistovalinnan tarkasteluun, on perinteisesti ollut kaksi lähtökohtaa: tiedonsosiologinen näkökulma ja käyttö- ja käyttäjänäkökulma (Wilén & Kortelainen 2007: 22). Ensimmäisessä kokoelma ja sen sisältämä tieto ovat itsearvoinen entiteetti, kun taas toisessa painotetaan käyttäjälähtöistä näkökulmaa, jossa kokoelman sisältö vastaa asiakkaiden tarpeeseen ja kysyntään. Tuomen (2017: 62–63) käytännönläheisemmässä määrittelyssä hän toteaa kyseen olevan siitä, halutaanko laittaa enemmän merkitystä laadulle (tiedonsosiologinen näkökulma) vai potentiaaliselle käytölle (käyttäjänäkökulma). Näistä ensimmäinen oli vahvasti läsnä julkisten kirjastojen juurilla 1900-luvun alkupuolella, kun taas käyttäjälähtöinen näkökulma on noussut vallalle 1960-luvun jälkeen (Tuomi 2017: 63).

Vaikka varmasti kummallakin näkökulmalla on ehdottomat kannattajansa, reaali maailmassa kirjastoissa toteutettu kokoelmatyö asettuu janelle jonnekin näiden ääripäiden väliin. Tuomen (2017:63) mukaan kirjastojen aineistovalintaa onkin ohjannut maailmanlaajuisesti **Shiyali Ramamrita Ranganathanin** määrittelemä viisikohtainen ohjeistus: kirjat ovat käyttöä varten, jokaiselle lukijalle kirjansa, jokaiselle kirjalle lukijansa, säästä lukijan aikaa ja kirjasto on kasvava organismi. Ohjeet ovat monitulkintaiset, jopa runolliset, mutta niistä löytyy paljon hyvää pohjaa, jolle rakentaa aineistovalinnan periaatteita. Erityisen tärkeänä näen sen, että vaikka ohjeissa painotetaan käyttäjänäkökulmaa (kirjat ovat käyttöä varten, jokaiselle jotain, säästä lukijan aikaa), niin kolmas kohta ”jokaiselle kirjalle lukijansa” on tulkittavissa myös niin, että myös kokoelmalla itsellään ja sitä kautta kirjallisuudella on arvonsa. Nämä ohjeet ovatkin siis tietyllä tavalla kahden teoreettisen tulokulman synteesi, joka kuvastaa nykypäivän reaalitilannetta edelleen varsin hyvin.

Aineistovalintaan vaikuttavat kuitenkin todella monet tekijät, kuten teosten laatu, kysyntä, tarpeellisuus kirjaston asiakaskunnalle, eettiset ja moraaliset kysymykset, käyttötarkoitus ja niin edelleen (Tuomi 2017: 67), joten valintaa tekevän kirjastonhoitajan asiantuntemus ja jatkuvasti päivittyvä osaaminen ovat ehdottoman tärkeä asia kokoelmaa kartutettaessa. Kokoelma ei kerry itsestään, vaan sitä rakennetaan ja hoidetaan systemaattisella ja määrätietoisella työllä. Siksi työn jatkuvuuden sujuvuuden ja kokoelman rakentumisen kannalta on olennaista, että kirjastonhoitajien ohjenuorana on selkeä kokoelmapolitiikka (Wilén & Kortelainen 2007: 89), jossa on määritelty ohjenuoria valintaan.

Fyysiset aineistohankinnat: kirjat ja levyt

Fyysiset kirjat ovat pitäneet hyvin paikkansa kirjaston kokoelman suurena sydämenä siitä huolimatta, että viime vuosina e-kirjat ja äänikirjat ovat yleistyneet vauhdilla. Esimerkiksi Heinolan kaupunginkirjastossa, jossa työskentelen, leijonanosa hankintabudjetista käytetään edelleen fyysisten kirjojen hankintaan. Fyysisiä kirjoja lainataan ja luetaan, kaupaksi käyvät niin kaunokirjalliset teokset kuin tietokirjatkin, joten niiden hankinnassa käyttäjäläheistä näkökulmaa on helpompi käyttää hankintojen pohdintaan ja perusteluun. Toki reaali maailmassa valintaan käytetään harkintaa erilaisten näkökulmien kautta, ei pelkästään käyttäjänäkökulmasta. Laatunäkökulmat ovat varmasti mukana harkinnassa, erityisesti tietokirjallisuuden puolella. Haasteiksi nousevatkin siis runsaasta tarjonnasta oman kirjaston asiakkaille ja kokoelmaan sopivien teosten valinta, eräänlainen runsaudenpula.

Musiikkiosastolla murros on ollut kuitenkin nopeampi ja suurempi kuin kirjojen puolella: 2000-luvulla fyysisten äänitteiden (käytännössä siis CD-levyjen) lainaus on laskenut jo murto-osaan siitä, mitä se oli 1990-luvulla (Gronow 2021: 17) samalla, kun nuottien ja partituurien lainaus on pysynyt jotakuinkin samoissa lukemissa. Tämä näkyy esimerkiksi Heinolassa niin, että äänitteiden hankintaan määritelty siivu budjetista on pienentynyt vuosi vuodelta. Poroila (2021: 35) huomauttaa, että myös musiikkiosastojen käyttö on muuttunut vuosikymmenten saatossa. Kun 1970- ja 1980-luvulla erityisesti nuoriso kuunteli musiikkia ahkerasti kirjaston musiikkiosastolla, tuo käyttö on jäänyt kokonaan pois.

Kirjojen hankintaa on siis helpompi perustella käyttäjälähtöisestä näkökulmasta, koska kirjat löytävät lukijansa. Fyysiset äänitteet olivat pitkään musiikkiosaston lainojen suuri massa, mutta nykyään niiden hankintaa on yhä vaikeampi perustella käyttäjänäkökulmasta: jos käyttöä ei ole, tulisiko levyjä silti hankkia? Esimerkiksi Espoon kaupunginkirjasto on linjannut, että se lopettaa 2022 fyysisten äänitteiden hankinnan. Tietyllä tavalla tämä on ymmärrettävä linjaus kahdesta syystä: kysyntä pienenee ja onko CD-levy formaattina enää lainaajan aikaa säästävä? Perinteinen kirja perustelee paikkansa näppärällä käyttöliittymälään ja käytettävyydellään. Nykyään fyysinen optinen asema alkaa olla musiikin harrastajien hifi-laitteita lukuun ottamatta harvinaisuus. Myös elokuvien hankinta DVD-levyillä lie-nee kulkemassa hiljalleen samaan suuntaan.

Äänitehankintaa täytyykin siis tänä päivänä pyrkiä perustelemaan enemmän tiedonsosiologisesta näkökulmasta: kokoelmalla ylläpidetään kulttuuriperintöä ja säilötään kulttuuria. Tämä on ajatuksena kannatettava ja mainio, mutta kenties tällaiseen arkistointimaiseen tarpeeseen vastaisi paremmin kansallinen musiikkikirjasto kuin se, että jokainen kaupunginkirjasto hankkii tahollaan samat uutuuslevyt ja poistaa ne muutaman vuoden kuluttua lainojen lopahdettua.

Musiikkiosastojen fyysisiä aineistohankintoja täytyy siis miettiä muiden aineistojen kuin äänitteiden puolelta. Poroila (2021: 39) toteaa, että verkon kautta edelleen heikosti saatavat

sisällöt, kuten musiikkilehdet, uudet nuotit ja monografiat ovat edelleen olennaisia hankintoja musiikkikirjastoille. Olen tästä ehdottomasti samaa mieltä ja korostaisin myös uusia, toiminnallisia painotuksia hankintoihin, esimerkiksi lainattavat soittimet ovat luonnollista jatkumoa musiikkikirjaston perinteisille aineistoille. Hankinnassa tuleekin ottaa huomioon se, miten parhaiten hankkia asiakkaille pääsy erilaisten musiikkiaineistojen pariin käytettävissä olevilla resursseilla. Fyysisten levyjen hankinta ei tästäkään näkökulmasta ole prioriteetti.

Sähköiset palvelut ja aineistot

Digitaalisten sisältöjen nousu on totta niin musiikkiosastolla kuin sen ulkopuolellakin. Todennäköisesti kaikki kirjastot tarjoavat e-kirjoja ja e-äänikirjoja erilaisten palveluiden kautta (Ellibs lienee yksi tunnetuimmista), joiden kohdalla valintaprosessi on huomattavasti mutkikkaampi kuin fyysisten kirjojen. Valintakriteerit sähköisissä aineistoissa ja palveluissa ovat myös erilaisia kuin fyysisissä kirjoissa muun muassa siksi, että kirjat hankitaan palveluna palveluntuottajalta ja tämä asettaa rajoituksia valinnalle mm. aineistopakettien muodossa (Wilén & Kortelainen 2007: 77–78). Viimeaikainen haaste e-aineistojen hankinnassa on ollut se, että tietyt kustantajat ovat vetäneet e-kirjansa ja e-äänikirjansa kokonaan pois kirjastojen ulottuvilta, eli niitä ei saa hankittua kirjaston käyttöön lainkaan. Tämä on varsin uusi ja erilainen haaste kirjahankinnassa, ja asettaa myös uusia kysymyksiä siitä, ovatko ihmiset yhdenvertaisessa asemassa.

Lastu-kimpassa e-kirjojen valinta on keskitetty Lahden kaupunginkirjastoon. Tämä johtaa tilanteeseen, jossa esimerkiksi Hollolan kirjastonhoitajat eivät itse pääse valitsemaan sitä kokoelmaa, joka kirjastossa on sähköisesti tarjolla. Tämä on myös merkittävä muutos aiempaan ja asettaa omat haasteensa kokoelman hoitamiseen. E-kokoelma siis elää omaa elämäänsä ja kimpan kirjastojen fyysiset kokoelmat omaansa. Wilén (2007: 51) painottaa, että painettujen aineistojen ja elektronisten aineistojen synteysin muodostaminen on suuri haaste kirjastoalalle.

Musiikkikirjastojen puolella sähköiset palvelut ovat niin ikään luoneet kirjastolle paineen uusiutua. Levyjen lainauksen laskusta on usein haettu syyllistä sähköisistä streamauspalveluista ja niiden suuresta valikoimasta (Poroila 2021: 38), mutta tämä jättää edelleen kysymyksiä siitä, mitä tapahtuu musiikille, joka ei ole esimerkiksi Spotifyn valikoimassa? Saati sitten asiakkaiden yhdenvertaisuudelle, jos kirjasto sanoo äänitteitä kysyvälle asiakkaalle ”eiio” ja suosittelee hankkimaan maksullisen palvelun? Jossain määrin kirjastot ovat pyrkineet vastaamaan myös tähän haasteeseen hankkimalla esimerkiksi Naxos Music Library-palvelun, jonka kautta asiakkaat voivat kuunnella klassiseen musiikkiin painottunutta kokoelmaa, valitettavasti kuitenkin suuremman ”markkinan” eli populaarimusiikin, puolella vastaavaa palvelua kirjastoilla ei ole tarjota (Poroila: 38–39), koska kaupalliset toimijat eivät sellaista ole realistiseen hintaan pystyneet (tai halunneet) kirjastoille tarjota. Olemme siis tällä hetkellä pattitilanteessa, jossa asiakkaat eivät enää halua lainata suurissa määrin fyysisiä äänitteitä, mutta kirjasto ei voi tarjota populaarimusiikkia verkkopalveluiden kautta asiakkaiden kuunneltavaksi.

Gronow (2021: 20–21) nostaa esille myös sen ongelman, että kaupallisten streamauspalveluiden valikoima kattaa hyvin CD-aikana ja sen jälkeen äänitetyn musiikin, mutta sitä vanhemmat levytykset ovat palveluissa paljon huonommin saatavilla. Dokumentointi ja luettelointi ovat myös todella heikkotasoisia, jopa niin pitkälle, että esimerkiksi Spotifysta klassisen musiikin etsiminen on tuskastuttavaa puuhaa. Ehkä juuri tämä olisi asia, johon kirjastoammattilaiset voisivat vastata jonkinlaisen yhteisen kansallisen musiikkikirjaston

muodossa: dokumentoida ja hankkia äänitteitä itseisarvoiseen kokoelmaan, joka olisi asiakkaiden käytettävissä mahdollisimman helposti. Vastaavanlaisia projekteja on Gronowin (2021: 26) mukaan vireillä mm. Yhdysvalloissa ja Ranskassa.

Yhteenveto

Elektroniset aineistot ovat siis aiheuttaneet muutospainetta siihen, mitä aineistoja kirjastoon hankitaan, koska kaikkien materiaalien hankintaa ei voi enää perustella samalla tavalla kuin menneisyydessä käytön ja asiakkaiden tarpeiden muuttuessa. Muutos on ollut rajuinta fyysisten musiikkiaänitteiden kanssa, mutta erityisesti äänikirjat ovat olleet jo pitkään kasvava trendi kirja-alalla, ja kirjastojen täytyy valinnassaan ottaa tämä huomioon ja pyrkiä vastaamaan asiakkaiden tarpeisiin mahdollisimman hyvin saatavilla olevilla resursseilla. Näen kuitenkin, että sähköisten aineistojen kanssa tarvitaan kansallisia ratkaisuja, jotta erilaiset palveluntarjoajat saadaan neuvottelupöytään, jossa myös kirjastojen hankkijoilla on enemmän pelimerkkejä käytettävissään kuin yksittäisillä kirjastoilla tai kirjastokimpoilla. Tämä pätee niin musiikkikirjastojen kuin muidenkin kirjastojen kohdalla. ■

Lähteet

Gronow: Tekeekö internet musiikkikirjastot tarpeettomiksi? (s. 15–31) Kokkonen, L., Pelttari, T., Ramsay, J., Reuhkala, I. & Aho, M. (toim.) 2021. *Maagisessa paikassa: Musiikkikirjastojen tuntematon tulevaisuus*. Helsinki: Suomen musiikkikirjastoyhdistys ry.

Poroila: Kohti Gronowin maksiimia – ajatuksia musiikista yleisten kirjastojen palveluna (s. 32–44). Kokkonen, L., Pelttari, T., Ramsay, J., Reuhkala, I. & Aho, M. (toim.) 2021. *Maagisessa paikassa: Musiikkikirjastojen tuntematon tulevaisuus*. Helsinki: Suomen musiikkikirjastoyhdistys ry.

Tuomi, Pirjo. 2017. Kaunokirjallisuus suomalaiselle yleiselle kirjastolle haasteena, rasitteena ja mahdollisuutena. Oulun yliopisto. Luvut 3.2 ja 8–10 (s. 59–84, s. 181–230)

Wilén, Raine & Kortelainen, Terttu. 2007. Kirjastokokoelmien kehittämisen ja arvioinnin perusteet: teoria, menetelmät, käytäntö. Helsinki: Palmenia.

Mikä korkeakouludiplomi?

- Turun AMK:n tarjoama kirjasto- ja tietopalvelualan korkeakouludiplomi on käytännönläheinen paketti kirjastoalan perusosaamista, jossa painotetaan ohjaustaitoja.
- Opiskelija suorittaa 60 opintopisteen kokonaisuuden kirjastoalan opintoja.
- Opintoihin kuuluu itsenäistä työskentelyä, ryhmätöitä ja verkkotapaamisia.
- Opinnot soveltuvat hyvin opiskelijalle, jolla on jo korkeakoulututkinto.

Musiikin luettelointia Varastokirjastossa

Teksti Tiina Kolehmainen

Musiikin varastoinnista on käyty keskustelua musiikkikirjastokentällä jo pitkään, ja **Tuomas Pelttarin** vuonna 2017 tekemän [Musiikin varastointiselvityksen](#) pohjalta aineistoja lähetetään nykyään Varastokirjastolle tasaista tahtia. Koska kirjastoille on kertynyt varastointivelkaa, aineistoja ei saada siirrettyä Kuopioon hetkessä.

Varastokirjastossa pääpaino aineiston käsittelyssä on OKM:n ja Varastokirjaston johtokunnan linjausten mukaan paperisessa aineistossa. Niinpä musiikkia voidaan käsitellä em. aineiston käsittelyn salliessa siten, että tämä perustyö kyetään hoitamaan tulosopimuksen mukaisesti. Musiikkiaineiston luettelointityö etenee kuitenkin varsin mukavaa tahtia koko ajan. Tässä kirjoituksessa asiaa pohtii arjen tasolla Varastokirjaston uusin työntekijä **Tiina Kolehmainen**.

Varastokirjaston musiikkikokoelmiin kuuluu nuotteja, LP-levyjä ja CD-levyjä. Kaikki tietokannassa olevat aineistot ovat asiakaskirjastojen lainattavissa, ja kaukopalvelupyynnöt musiikkiaineistoon tehdään Vaari-Finnassa samalla tavoin kuin kirjoihin ja lehtiinkin. Myös laina-aika ja uusintakäytännöt ovat samat. Musiikkiaineiston lähettäminen Varastokirjastoon tapahtuu koordinoitusti ja siitä tulee aina sopia erikseen – asiasta voi olla yhteydessä joko YKN:n asettamaan musiikkiaineistojen varastointityöryhmään tai toimistopäällikköömme **Sirpa Janhoseen**.

Kirjoittajasta

Olen siis Tiina Kolehmainen, melko lailla uusi tulokas (musiikki)kirjastokentällä. Päädyin Varastokirjastolle töihin reilu vuosi sitten monen mutkan kautta, vaikka maantieteellinen etäisyys lapsuudenkodistani Kuopion Päivärantaan ei järkein pitkä olekaan. Olen ollut aktiivinen musiikin harrastaja ja musiikkikirjastojen käyttäjä jo nuoruusiästä lähtien. Soitin teini-ikäisenä pianoa kotikuntani kansalaisopistossa ja sen jälkeen Kuopion musiikinystävien musiikkiopistossa, minkä vuoksi olen kantanut valehtelematta satoja nuottikirjoja kirjastosta kotiin (ja takaisin!) nuoresta iästä lähtien. Myös kirjastojen äänitelainausta tuli tutuksi jo tuolloin.

Tiina Kolehmainen.
Kuva: Anu Tanninen

Aktiivisten musiikin harrastusvuosien jälkeen oli luontevaa jatkaa alan opiskelua myös ammattitasolla. Päädyin Kuopiosta Jyväskylään, missä suoritin rinnakkain filosofian maisterin tutkinnon musiikkitieteestä sekä muusikon 2. asteen ammattitutkinnon pääaineenani klassinen pianonsoitto. Ammattiopiskelujen aikana yleisten kirjastojen nuotti- ja äänitelainauksen lisäksi tutuiksi tulivat myös musiikkioppilaitoskirjastojen tarjoamat palvelut, kuten lisenssit erilaisiin verkkopalveluihin ja pianoharjoittelukopit yliopistolla silloisessa Musican kirjastossa. Musiikkiopintojen jälkeen täydensin osaamistani vielä kirjasto- ja tietopalvelualan tradenomitutkinnolla Oulun ammattikorkeakoulussa ollen osa viimeistä Oamk:ssa aloittanutta KIR-vuosikurssia.

Opiskeluvuosieni jälkeen päädyin pariksi vuodeksi informaation sijaiseksi Kuopion kaupunginkirjaston musiikkiosastolle. Siellä pääsin tarkastelemaan musiikkikirjastojen arkea asiakasnäkökulman sijaan henkilökunnan vinkkelistä ja opin paljon uutta kokoelmista, musiikin tiedonhausta ja musiikkikirjastojen laajasta toimintakentästä tapahtumineen ja soitinlainauksineen. Luettelointi ei sen sijaan vielä tuolloin ollut osa työnkuvaani. Musiikkiosastolla työskentely auttoi minua myös käytännön tasolla hahmottamaan, miten suuri tarve musiikin valtakunnalliselle varastoinnille on. Iloitsen suuresti siitä, että se on musiikin varastointiselvityksen ja aktiivisen yhteistyön myötä edennyt näin hyvään pisteeseen ja kannatan ehdottomasti asian kehittämistä myös edelleen.

Työ Varastokirjastolla

Aloitin sijaisuuteni Varastokirjastolla tammikuussa 2021 ja työnkuvaani kuuluvat sekä luettelointi että kaukopalvelu. Luettelointityö painottuu musiikkiin ja erityisesti klassisen LP-levyihin ja nuotteihin. Välillä teen myös monografialuettelointia. Lisäksi kirjaan kokoelmiimme CD-levyjä, mutta ne tulevat Varastokirjastolle LowTag -merkittyinä, joten meidän ei tarvitse tehdä itse varsinaista luettelointityötä. (LowTagaaminen tarkoittaa sitä, että lähettävä kirjasto tekee levyn tietueeseen valmiiksi Vaari-omistajuuden, ja me lisäämme vain niteen jo olemassa olevaan tietueeseen.)

Luetteloinnin lisäksi työskentelen välillä myös kaukopalvelussa, mikä on mukavaa vaihtelua staattiselle ja pikkutarkalle toimistotyölle. Kaukopalvelupäivinä vastailen asiakkaiden yhteydenottoihin puhelimitse ja sähköpostitse, käsittelen palautuksia ja hyllytän niitä sekä noudan tilauksia hyllyistä joko kävellen tai potkulaudalla ajellen. Lisäksi teen postitusvuoroja eli pakkaan lähtevää aineistoa.

Varastokirjaston luettelointityö tehdään Alephissa, mistä tietueet siirtyvät omaan kirjastojärjestelmäämme Kohaan. Hyödynnämme mahdollisimman paljon jo olemassa olevia tietueita. Meillä on mahdollisuus poimia tietueita myös maailman tietokannoista BookWhere-ohjelmalla. Näiden lisäksi käytän usein apuvälineenä muun muassa verkkopalvelu Discogsia, joka tarjoaa hämmästyttävän paljon tietoa vanhoistakin aineistoista ja on iso apu erityisesti LP-levyjen työstämisessä. Suosittelen Discogsia lämpimästi jokaisen musiikkikirjastolaisen työkalupakkiin!

Vaikka Varastokirjastolla käytetään luetteloinnissa mahdollisimman paljon valmiita tietueita ja pohjia, vanhan musiikin kohdalla joudumme tekemään paljon myös primääriluettelointia. Jos tarkastellaan Varastokirjaston tilastoja vuodelta 2021, monografioiden (kirjat) luettelointi jakaantui talossamme seuraavasti:

- Melindasta poimittuja 67 %
- BookWhere-poimittuja 17 % ja
- primääriluetteloituja 16 %

Musiikkiaineistojen (LP-levyt) vastaava tilasto.

Huom! CD-levyt eivät ole tässä tilastossa mukana.

- Melindasta poimittuja 19 %
- Bookwhere-poimittuja 14 % ja
- primääriluetteloituja 67 %

Itse luetteloimastamme ääniteaineistosta siis yli puolet on sellaista, ettei sille löydy sopivaa tietuetta käyttämistämme tietokannoista. Primääriluetteloinnin määrä musiikkiaineistossa on tämän vuoksi paljon suurempi kuin monografioiden kohdalla ja tarkoittaa luonnollisesti myös siitä, että näiden aineistolajien luettelointi on työläämpää ja hitaampaa. Myös luetteloitavat määrät ovat isoja.

Klassisen musiikin luetteloinnista

Kun **Kari Paakkinen** alkoi noin vuosi sitten opettaa minulle musiikin luettelointia ja siihen liittyviä kiemuroita täällä Varastokirjastolla, minua auttoi jonkin verran aiempi työkokemus musiikkikirjastotyöstä. Olin esimerkiksi käyttänyt yhtenäistettyjen nimekkeiden ohjelueltoja tehdessäni taidemusiikin tiedonhakuja edellisessä työpaikassani. Minulla oli myös kirjastoalan opinnoissa suoritetun luettelointikurssin ja siihen liittyvän harjoittelun ansiosta perustaidot luetteloinnista – joskaan ei suoranaisesti musiikkiaineiston luetteloinnista. Toki myös musiikin laajamittainen ymmärtäminen, nuotintulokutaito ja terminologian tuntemus ovat olleet eduksi. Olen kuluneen vuoden aikana oppinut paljon uutta – silti tuntuu, että aiheeseen perehtyminen jatkuu edelleen ja mutkikkaita tapauksia tulee vastaan päivittäin.

Haastavinta luettelointityössä ja asioiden omaksumisessa on ollut ehdottomasti eri aikakausien tietueiden kerrostumat ja niiden ymmärtäminen. Opinnoissani ja työurallani on jo ”puhuttu RDA:ta”. Varastokirjaston luettelointityö eroaa kuitenkin monesta muusta kirjastosta siinä, että käsittelemämme aineisto on pääosin vanhaa. Tämän vuoksi myös iso osa poimimistamme tietueista on tehty aikana ennen RDA:ta. Uuden työntekijän näkökulmasta tämä tarkoittaa sitä, että kun ensin on saanut luotua jonkinlaisen ymmärryksen siitä, kuinka tietue muodostuu RDA:n pohjalta, tämän jälkeen täytyy ymmärtää myös, miksi jokin vanha tietue ei näihin sääntöihin taivukaan. Vanhempia ohjeistuksia on puolestaan vaikea löytää esimerkiksi verkosta. Ensimmäisinä viikkoina tuntui, että pääni oli aivan solmussa tässä sääntöviidakossa – miksi tässä tietueessa asia on tehty näin, vaikka juuri luin ohjeesta, että sen kuuluisi olla eri tavalla?

Taidemusiikin osalta sävellysten nimettömyys ja erilaiset numerointikäytännöt ovat kielämättä haaste sekä luetteloinnin että tiedonhaun kannalta. Yhtenäistettyjen nimekkeiden ohjeluelto auttavat, mutta käsittelemme paljon aineistoa myös harvinaisemmilta säveltäjiltä, joista ei ole valmista luetteloa. Vanhoissa LP-levyissä on myös ristiriitaisuutta aineiston sisällä: on esimerkiksi aivan tavallista, että musiikkiteos on nimetty eri tavalla levyn keskiössä ja levyn kannessa, eikä esimerkiksi julkaisuvuotta ole merkitty lainkaan. Levyillä ei ole myöskään lähellekään aina kokoavaa nimekettä, minkä vuoksi jo pelkän 245-kentän muodostaminen voi aiheuttaa harmaita hiuksia – samalla älppärillä saattaa olla vaikkapa kuusi eri teosta, kaikki eri säveltäjiltä.

Kimurantteja ovat myös tapaukset, joissa levyn tietoihin ei ole painettu ollenkaan teosnumerointia tai esimerkiksi sävellajimerkintää, mikä vaikeuttaa ja hidastaa huomattavasti oikean yhtenäistetyn nimekkeen löytämistä. Haettavuuden kannalta inhokkisäveltäjäksi on noussut **Vivaldi** kirjavien numerointikäytäntöidensä ansiosta: välillä vastaan tulee

opusnumero, välillä P-numero, välillä RV-numero ja niin edelleen. Myös renessanssiajan säveltäjien teosviidakko saa välillä huokailemaan ja tuijottamaan lasittunein silmin työhuoneessamme sinnikkäästi kukkivaa isoa amaryllista tai seuraamaan isosta ikkunasta, hulah-tavatko lähilammen pilkkijat jäihin nyt vai huomenna.

Kun itse olin musiikkikirjastojen aktiiviasiakas ja sen jälkeen yleisen kirjaston musiikin asiakaspalvelija enkä ollut vastuussa luetteloinnista, minulla oli paljon mielipiteitä siitä, millaisia tietueiden tulisi olla: täydellisiä ja kattavia. Edelleen ajattelen, että ihannetodellisuudessa olisi hyvä olla näin. Arkitodellisuus tulee vastaan kuitenkin siinä vaiheessa, kun työtä tehdään ruohonjuuritasolla ja rajallisin resurssein. Jopa teknisten asioiden osaamista tärkeämpää musiikin luetteloinnissa onkin mielestäni kyky sietää tietynlaista keskeneräisyyttä, joka varsinkin vanhojen taidemusiikkiaineistojen parissa puurtaessa on jatkuvasti läsnä.

Perfektionismi on oman kokemukseni perusteella ominaisuus, josta minulle on elämässäni ollut hyötyä vain tiettyyn rajaan saakka. Parhaimmillaan sen avulla oppii asioita ja jaksaa puurtaa määrätietoisesti, pahimmillaan virheiden tekemisen pelko ja täydellisyyden tavoittelu lamauttavat ja hidastavat. Luetteloinnissa täydellisyyden nuoralla tasapainoilu tarkoittaa sitä, ettei tietueita missään nimessä voi huitaista menemään ihan noin vain, sillä ainakin ydinelementtien tulee olla oikein, jotta aineisto on löydettävissä. Jos ison aineistomäärän haluaa saada vietyä tietokantaan, työn on kuitenkin koko ajan edettävä myös määrällisesti. Asian voi kääntää toisaalta myös niin, että kokonaan luetteloimaton aineisto ei ole lainkaan asiakkaiden saatavissa – näin ollen sen vieminen järjestelmään edes minimitasolla on joka tapauksessa edistystä nollatasoon nähden.

Vaikka varsinkaan klassisen musiikin luettelointia ei valitettavasti voi sanoa helpoksi ja yksinkertaiseksi, on kuitenkin hyvä muistaa, että on paljon myös sellaista musiikkiaineistoa, joka taipuu formaattiin paremmin ja yksiselitteisemmin kuin meillä nyt työn alla olevat LP-levyt. LowTag-merkittyinä tulevien CD-levyjen tietueet ovat pääosin hyviä ja aineistot saadaan sen ansiosta hyllyyn nopeasti. Myös nuotteihin löytyy usein tietue joko Melindasta tai BookWheresta. Musiikkiaineistoa lisätään kokoelmaan säännöllisesti ja kun sen kattavuus koko ajan lisääntyy, myös lähettävä kirjasto pääsee tahollaan poistamaan tuplia jo siinä vaiheessa, kun käy aineistoaan läpi. Näin ollen kokoelmanhoitoon tulee lähettävissä kirjastoissa samankaltainen ote kuin kirjapuolella.

Lopuksi haluan myös muistuttaa, että meihin varastokirjastolaisiin voi aina olla yhteydessä jos kaipaa lisätietoja tai tarkennuksia jostakin Varastokirjaston aineistosta – oli se musiikkia tai jotakin muuta. Tällöin kipaisemme levyn, nuotin, kirjan tai lehden hyllystä lähempään tarkasteluun ja voimme antaa siitä lisätietoja puhelimesta tai sähköpostilla. Se on keskeinen osa työtämme ja asiakaspalveluamme. Henkilökohtaisesti iloitsen joka kerta suuresti, kun musiikkiaineistoomme tulee lainauspyyntöjä. Jokainen lähtevä laina on palkinto myös tehdystä luettelointityöstä, sillä aineistot ovat nimenomaan käyttämistä varten! ■

Ota yhteyttä

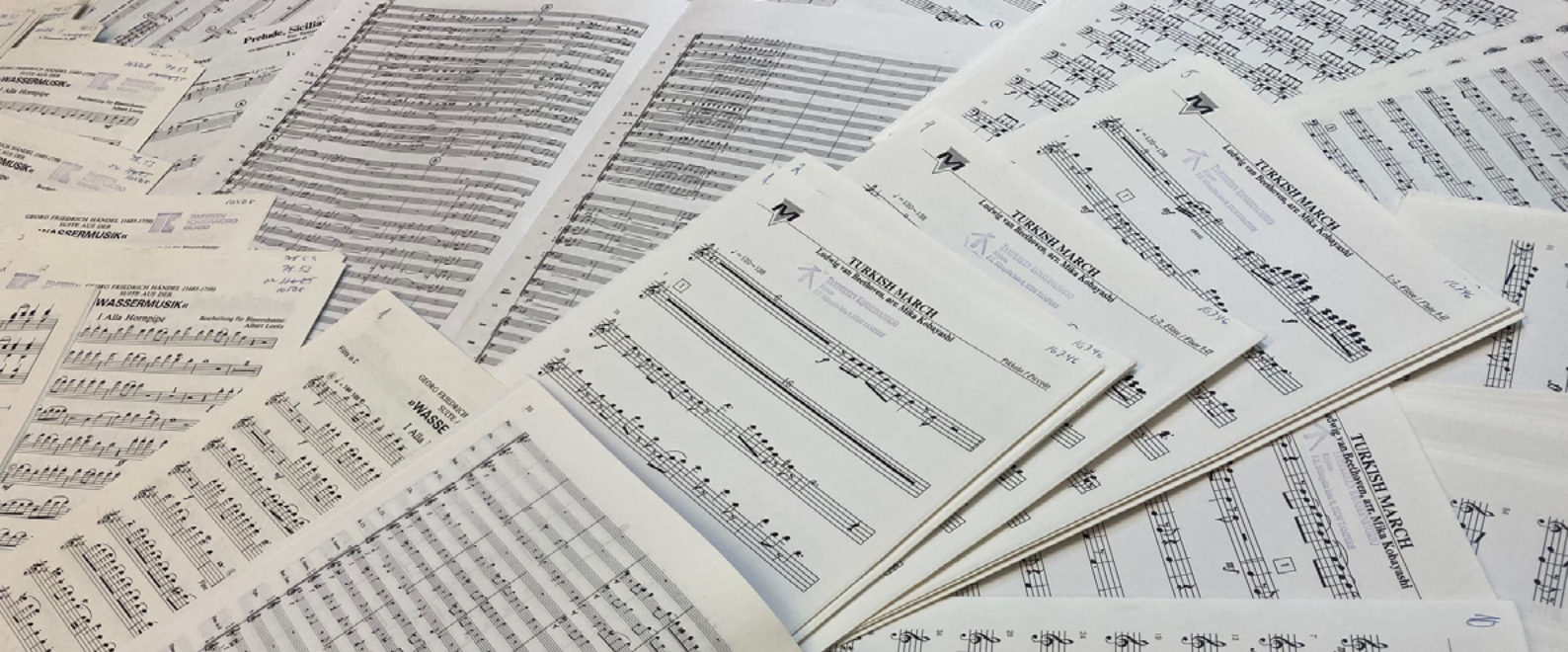
Varastokirjasto

Sirpa Janhonen, sirpa.janhonen@nrl.fi

Tiina Kolehmainen, tiina.kolehmainen@nrl.fi

Musiikkiaineistojen varastointityöryhmä, YKN

Tuomas Pelttari, tuomas.pelttari@hel.fi

Tampereen konservatorion puhallinorkesteriaineiston digitointihanke käynnistyy

Teksti ja kuva Heikki Kokko

Tampereen konservatoriolla on pitkät ja kunniakkaat perinteet puhallinorkesterimusiikin kouluttamisessa sekä esittämisessä Suomessa. Oppilaitoksessa toimii tällä hetkellä neljä eri tasoista puhallinorkesteria, joissa puhallinsoittimien oppilaat ja opiskelijat suorittavat yhteismusisoinnin opintokokonaisuuksiaan. Oppilaitoksen tarpeisiin on vuosien saatossa hankittu runsaasti puhallinorkesterinuotteja ja tällä hetkellä nuotistomme kattaakin jo yli kolmesataa nidettä klassikoista modernimpiin sovituksiin. Työskentelen kirjastonhoitajana Tampereen konservatoriossa ja minun työnkuvaani on integroitu myös nuotistonhoitajan työt oppilaitoksen isoimmille orkestereille mukaan luettuna Tampereen konservatorion puhallinorkestereiden kruununjalokivi, Bofori.

Puhallinorkestereiden nuottiaineistolle ominainen piirre on kokoonpanon luonteesta johtuen niiden lukuisat erilliset stemmat. Sinfoniselle puhallinorkesterille kirjoitetussa tai sovitetussa teoksessa on yleensä useita kymmeniä erillisiä stemmoja. Stemmojen suuri lukumäärä aiheuttaa haasteita aineiston hallinnan suhteen sekä tekee siitä riskialttiimman kadonneiden stemmojen aiheuttamille ongelmille. Huonolla tuurilla alkuperäisessä aineistossa ei ole kuin yksi kappale jotain tiettyä stemmaa, ja jos se katoaa, voi aineisto olla jopa käyttökelvoton ainakin sen alkuperäisen sovituksen tarkoituksessa.

Tästä aineiston erityislaatuisuudesta johtuen oppilaitoksemme opettajakunnasta esitettiin pyyntö selvittää mahdollisuutta nuottiaineiston digitaaliselle käytettävyydelle. Opetus- ja kulttuuriministeriön musiikkioppilaitoksille valtakunnallisesti kustantaman kopiointiluvan turvin kyseisen kaltaista digitaalista aineistopankkia ei kuitenkaan ollut mahdollista perustaa. Nuottikustannustoiminta on vielä ainakin toistaiseksi ottanut varsin maltillisia

askeleita digitalisaation saralla ja edelleen suurelta osin nuottiaineiston parissa toimitaan lähinnä painettujen nuottien parissa. Siinä missä edellä mainittu musiikkioppilaitosten kopiointilupa antaa mahdollisuuksia myös painettujen nuottien joustavampaan käyttöön musiikkioppilaitoksissa, se sisältää tiettyjä merkittäviä rajoituksia erityisesti orkesteritoiminnan kannalta. Tähän on toki olemassa aidot perusteet kustannusalan ansaintalogiikan näkökulmasta, mutta se ei sinänsä ole tämän teksti pohdinnan tai selvittelyn aihe. Digitaalisia nuottipalveluita on tullut markkinoille viime vuosina enemmän ja osa kustantajistakin myy niitä omaan katalogiinsa perustuen. Tällä hetkellä kuitenkin digitaaliset nuottipalvelut ovat selkeästi suunnattu henkilökäyttäjille ja instituutioiden käyttöehdot sekä hinnoittelu ainakin toistaiseksi asettaa niiden käytölle ainakin meidän tapauksessamme ylitsepääsemättömiä haasteita.

Emme kuitenkaan lannistuneet tästä, vaan lähestyimme oikeudenhaltijoiden edunvalvojaa, Kopiostoa, suoraan asian tiimoilta. Olimme tietoisia, että esimerkiksi Puolustusvoimilla on ainakin osin käytettävissään digitaalinen nuotisto heidän orkesteritoimintaansa varten ja selvitettyämme asiaa ilmeni heidän tarpeisiinsa olleen tehty erillinen kahdenvälinen sopimus asian mahdollistamiseksi. Otin yhteyttä Kopiostoon tiedustellakseni vastaavan kaltaisen sopimuksen mahdollisuutta oppilaitoksellemme ja tuosta alkoi noin puolitoista vuotta kestänyt selvitystyö pilottisopimuksen syntymiseksi.

Nyt voin ylöspäin kertoa, että alkuvuodesta 2022 sopimus puhallinorkesteriaineistomme digitoimiseksi sai viralliset allekirjoituksensa. Sopimuksen luottamuksellisuudesta johtuen en voi sen sisältöä avata enempää kuin kertomalla sen olevan luonteeltaan määräaikainen pilottihanke. Olen iloinen sopimuksen syntymisestä muutamastakin syystä: jouduimme aiemmin ottamaan vuosittain tuhansia sivuja harjoituskopioita alkuperäisistä stemmoista ja näin ollen käyttämään myös lukemattoman määrän työtunteja kunkin harjoiteltavan kappaleen aineiston valmisteluun. Kopiopaperin säästäminen oli yksi tämän hankkeen tavoitteista myös ympäristön näkökulmasta, vaikkei aineiston siirtäminen digitaalseksi täysin sen ympäristön vaikutuksia mitätöikään, mikäli servereiden energian tarpeet otetaan laskuissa huomioon. Näin kirjastotyöntekijän näkökulmasta myös ainainen huoli alkuperäisen aineiston säilyvyyden suhteen on ainakin puhallinorkesteriaineiston osalta laantunut merkittävästi. Tämän projektin turvin pystymme digitoimaan myös vanhemmat ja harvinaisemmaksi käyneet puhallinorkesteriaineistot, jotka eivät enää kestäisi normaalia oppilaitoskäyttöä.

Tällä hetkellä olen tekemässä itse digitointityötä ja tavoitteenani on saada syyslukukauden alkuun mennessä olennaisimman ohjelmiston digitoinnit valmiiksi, jotta orkestereiden käytössään olisi heti syksystä lähtien heidän tuolloin tarvitsemansa aineisto. Työ on tarkkaa ja kärsivällisyyttä vaativaa käsityötä, sillä nuottipaperien koot harvemmin vastaavat yleisiä metrikokojamme ja käsiteltävä aineisto on paikoin jo melko haurasta. Toisinaan alkuperäisestä aineistosta on saatava siivottua pois sinne tehdyt merkinnät, jotteivät ne tule ikuistetuksi digitoinnin yhteydessä. Skannattavana on useita tuhansia sivuja, joten työ tulee vaatimaan merkittävästi omaa työpanostani kuluvana vuonna. Itse digitointityö tuo kuitenkin myös mukavaa vaihtelua arkirutiineihini ja se antaa minullekin mahdollisuuden kehittää osaamistani digitaalisten työkalujen parissa.

Digitalisaatio on yksi maailman merkittävimmistä megatrendeistä ja uskon sen ennen pitkää vaikuttavan myös nuottijulkaisuihin ja niiden käytettävyyteen nykyistä laajemmin. Painetulla nuotilla tulee kuitenkin olemaan käyttäjänsä ja paikkansa vielä pitkään, mutta näkisin mielelläni myös instituutioiden käytössä digitaaliset aineistot nykyistä laajemmin. Tämä meidän projektimme on yksi pieni askel tätä kohden. ■

Soitinlainausta ja striimikonsertteja – kirjastojen uudet musiikkipalvelut tukevat musiikin harrastamista ja kuuntelua

Teksti Ilona Heinonen ja Ilari Reuhkala

Kirjastonhoitajat **Ilona Heinonen** Tampereen kaupunginkirjastosta ja **Ilari Reuhkala** Kangasalan kaupunginkirjastosta pohtivat *Intervallissa* tulevaisuuden musiikkikirjastonäkymiä tuoreiden ammattijulkaisujen tiimoilta. Heinosen kirjoittama opas *Ääniä tulevaisuudesta – musiikki, kirjastot ja mahdollisuudet* jatkaa alalla käytävää keskustelua, ja seuraa 2021 julkaistuja kirjoja *Maagisessa paikassa – musiikkikirjastojen tuntematon tulevaisuus* ja *Kirjastot ja kaupallisuus*.

...formaateista ja kokoelmasta

Ilona Heinonen: – Toimiva yleinen kirjasto on myös uudistuva. Asiakkaiden ja yhteisön tarpeiden pitää tietenkin olla uudistumisen lähtökohtana. Nykyaikaiset kirjaston musiikkipalvelut hyödyttävät eri käyttäjäryhmiä monin tavoin: kirjasto tarjoaa tietoa, edistää kuuntelua ja soittoharrastusta, välittää kulttuurielämyksiä ja tukee paikallista musiikkikulttuuria.

Ilari Reuhkala: – Monissa kirjastoissa uudistuminen ei valitettavasti perustu asiakkaiden ja yhteisön tarpeisiin vaan johtajien omasta päästään keksimiin periaatteisiin ja uusiutumiseen uusiutumisen vuoksi. Tästä esimerkkinä äänitekokoelmista tai -hankinnasta luopuminen. Tilastoista kyllä näkee, että kysyntää on edelleen, joten en tiedä mihin ”tarpeisiin” nämä uudistukset ovat perustuneet.

– Kirjaston musiikkipalvelut ovat totta kai paljon muutakin kuin äänitekokoelma, joka on vähentyneen lainauksen takia aiempaa selvemmin vain yksi osa kokonaisuutta. Ilmaiset tapahtumat ja musisointimahdollisuudet ovat yhtä tärkeitä osia, mutta ne eivät kuitenkaan saa syrjäyttää niitä toimintamuotoja, joissa kirjasto on parempi kuin kukaan muu: tietopalvelu ja kokoelmatyö.

IH: – Totta, kokoelma on kirjaston kivijalka. Musiikkikokoelman erityispiirre on, että sisältöä on tarjolla monessa eri formaatissa. Kun eri formaattien suosio kasvaa tai vähenee, siihen voidaan reagoida kokoelmatyöllä. Itse musiikki tietystikään ei ole katoamassa minnekään.

– Musiikkikokoelmaan kohdistuu monenlaisia ennakoluuloja ja käsityksiä, oikeita ja vääriä. On fakta, että CD-lainausta laskee, mutta aika monet CD-levyn tulevaisuutta ennustavat spekulatiot ovat jo osoittautuneet vääriksi. Hätiköityjä ratkaisuja voi olla vaikea perua myöhemmin.

IR: – Kaikkien formaattien suosion kasvuun kirjasto ei kuitenkaan voi reagoida. Populaarimusiikin striimaamisen tarjoaminen on käytännössä mahdotonta kirjastoille, vaikka se on juuri sitä, mitä valtaosa musiikin käyttäjistä haluaisi tehdä. Tekijänoikeuslaki asettaa kirjaston asiakkaat hyvin eriarvoiseen asemaan heidän suosimansa formaatin mukaan.

Ilona Heinonen kirjoitti opaskirjan *Ääniä tulevaisuudesta – musiikki, kirjastot ja mahdollisuudet*. Se julkaistiin tammikuussa 2022. Kuva: akepike.fi

– CD-levyjä lainataan edelleen maanlaajuisesti tuplasti nuotteihin verrattuna, joten formaattia ei voi pitää mitenkään marginaalisena kirjastojen kannalta.

IH: – Kokoelmat ovat entisestään monipuolistuneet, kun lainattavaksi on tullut soittimia ja muita musisoimiseen liittyviä laitteita, kuten esim. Zoom-äänityslaitteet Tampereella. Meillä Metsossa on näistä hyviä kokemuksia, ja lainaus on sujunut lähes ongelmitta.

IR: – Soittimien lainauksen aloittaminen on yllättävän helppoa ja halpaa, mutta edellyttää tietysti henkilökunnalta hieman uusia taitoja. Kitaroiden ja ukulelejen mukana lainattavaksi kannattaa hankkia elektroninen viritysmittari ja jättää virittäminen asiakkaiden tehtäväksi. Tällöin kielten vaihto on oikeastaan ainoa huoltotoimenpide, jota henkilökunnan pitää osata tehdä. Lyömäsoittimille ei tarvitse tehdä senkään vertaa. Isommissa ongelmissa (joita tulee harvoin) voi kääntyä soitinliikkeen puoleen.

...vinkkauksesta, tietopalvelusta ja somesta

IH: – Aineistojen ja sisältöjen esittely on tärkeää ja hauskaa, kun voi käyttää omaa luovuuttaan. Sosiaalinen media on tuonut paljon uusia mahdollisuuksia sisällöistä kertomiseen ja kirjastoviestintään. Perinteisten aineistonäyttelyiden ja vinkkaustilaisuuksien lisäksi voi tehdä somepäivityksiä tai vaikka videoita verkkoon.

IR: – Sisällöntuntemus onkin sitä kirjastolaisten ydinosaa ja varmasti myös pääsyy miksi ihmiset alalle hakeutuvat. Vastaavasti esiintyminen, jota esimerkiksi somevideoissa pitää tehdä, ei ole monelle kirjastolaiselle kovin luontevaa. Perinteinen vaatimaton kirjastotyöntekijä taitaa mieluiten jakaa sitä omaa sisältöosaamistaan henkilökohtaisissa asiakaskohtaamisissa. Itsellenikin se on luontevinta välittömän palautteen vuoksi: kiittollisen

asiakkaan iloon on helppo yhtyä, kun taas pari sometykkäystä tuntuu pettymykseltä päivittämisen eteen nähdyn vaivan rinnalla.

IH: – Toisaalta pari sometykkäystä voi tarkoittaa, että sadat ihmiset ovat nähneet julkaisusi ja saattavat myös hyödyntää vinkkiäsi.

IR: – Asiakkaiden tavoittaminen somessa voi myös olla hyvin haastavaa. Somen käyttö edellyttää ennen kaikkea pitkäjänteistä sitoutumista alustaan ja jatkuvaa päivittämistä, mihin ei läheskään kaikissa kirjastoissa ole resursseja. Toisaalta harvassa kirjastossa on myöskään enää mitään erillistä musiikin tietopalvelun asiakaspalvelutiskiä, joten musiikkia etsivä asiakas saattaakin tavoittaa asiantuntijan parhaiten netin kautta. Somettamisesta ei siis kannata ottaa turhia paineita, mutta toisaalta tulee miettiä miten tietopalvelua ja sisältöjen vinkkausta voisi toteuttaa enemmän netin kautta. Tässä yhteistyö eri kirjastojen välillä on tärkeää.

IH: –Yhteistyö kollegoiden kanssa yli kirjastorajojen voi muutenkin auttaa monipuolisten palveluiden tarjoamisessa. Somessa kannattaa mielestäni kaikkien kirjastojen olla: se on edullinen tapa kertoa kirjaston tarjonnasta sekä tavoittaa uusia asiakkaita. Sosiaalisesta mediasta ja sisällöntuotannosta löytyy myös hyviä kirjoja, joiden avulla voi syventää so-meosaamista.

– Harmillisesti tosiaan musiikin tietopalvelutiskejä ei enää monesta kirjastosta löydy. Hyvänkin musiikkikokoelman merkitys pienenee, jos henkilökunnalta puuttuu siihen liittyvä asiantuntemus. Sen ylläpitämiseen ja kehittämiseen pitäisi olla työntekijöillä mahdollisuus. Asiantuntevaa musiikin tietopalveluahan ei saa mistään muualta kuin kirjastosta – on tärkeää, että tarjoamme sitä!

IR: – Erityisen ainutlaatuista on kirjastojen sisällönkuvailuosaaminen. Kaupallisilla striimauspalveluilla ei ole mitään syytä kuvailla tarjoamaan aineistoa hyvin tiedonhaun kannalta. Ainoastaan kirjastolla on resursseja kuvailla musiikkia niin, ja sitäkin resurssia pitäisi olla vastaisuudessa enemmän, ei vähemmän. Takautuva luettelointi on asia, jota ei kirjastoissa juurikaan voi tehdä, mutta pitäisi voida. Kun äänitteiden lainauksen vähentyminen johtaa avokokoelmien pienenemiseen ja varastojen korostumiseen, on elintärkeää pitää huoli siitä, että aineisto löytyy myös sieltä missä sitä ei pääse fyysisesti tarkastelemaan. Lisäksi olisi tietysti varmistettava, että kuvailusäännöt ja kirjastojärjestelmät on suunniteltu myös musiikin kuvailua ja tiedonhakua silmällä pitäen eikä vain kirjoja varten.

Ilari Reuhkala oli mukana tekemässä kesällä 2021 ilmestynyttä kirjaa *Maagisessa paikassa – musiikkikirjastojen tuntematon tulevaisuus*. Kuva: Mariia Haatanen

...harrastustiloista ja musiikkitapahtumista

IH: – Musiikin harrastamisen tukeminen näkyy monissa kirjastoissa myös tilaratkaisuissa. Oodin musiikkistudiot ovat tästä hyvä esimerkki, ja soittuhuoneita ja studioita on rakennettu moneen muuhunkin kirjastoon. Tampereen Metsossa aukeavat huhtikuussa uudet harrastustilat Soundi ja Visio, joissa voi äänittää sekä tehdä mm. rintanappeja ja suurkuvatulosteita makerspace-hengessä.

IR: – Toisaalta kaikkien kirjastojen arkkitehtuuri ei mahdollista uusien luovien tilaratkaisujen tekemistä. Helpointa nämä on toteuttaa ihan uusia kirjastorakennuksia suunnitellessa.

IH: – Kyllä, ja ilahduttavasti uusissa kirjastoissa näyttää yleisesti olevan musiikin harrastustiloja. Vanhemmissakin rakennuksissa voidaan miettiä luovia ratkaisuja musisoimisen tukemiseen, esim. digipianon hankkimista ja soitinlainauksen aloittamista.

– Modernit kirjastotilat helpottavat myös tapahtumien järjestämistä kirjastoissa. Tapahtumathan nähdään nykyään tärkeänä osana kirjastojen toimintaa. Musiikkitapahtumat sopivat hyvin osaksi kirjaston musiikkipalveluita. Korona-aikana Metsossa tehtiin aikamoinen digiloikka ja panostettiin paljon laadukkaiden striimien tuottamiseen. Tästä osaamisesta on varmasti hyötyä myös jatkossa, vaikka nyt päästäänkin taas toteuttamaan lähitapahtumia.

IR: – Tapahtumien merkitys vaihtelee kuitenkin paljon paikkakunnittain. Isoissa kaupungeissa on paljon tarjontaa, joka tosin suurimmalta osalta on maksullista ja tapahtuu ilta-aikaan. Kysyntää on helposti myös perheystävällisille päivä tapahtumille, ja iso kirjasto houkuttelee myös isompia esiintyjä. Syrjempänä kirjaston asema taas voi olla aivan kriittinen paikallisen musiikkielämän kannalta. Isojen kaupunkien naapurikunnissa sen sijaan voi olla varsin vähän keikkojen kohdeyleisöä, koska nuoret aikuiset asuvat ja kerääntyvät naapurikaupungissa. Bänditoimintakin keskittyy silloin isoon keskustajaamaan.

IH: – Niin, kokeilun kautta ehkä selviää parhaiten, mitkä tapahtumat kiinnostavat omaa käyttäjäkuntaa. Markkinoinnilla ja brändäyksellä voi olla iso vaikutus kävijämääriin. Jo ennen tapahtuman toteuttamista kannattaa miettiä, mikä on kohdeyleisö, ja suunnata markkinointia suoraan heille. Toisaalta tapahtuman tavoitteeksi voidaan ottaa paikallisen musiikkitoiminnan tukeminen tarjoamalla esiintymistilaa, jolloin ei tarvitse pyrkiä isoihin katsojamääriin.

– Tapahtumien toteuttaminen voi tuntua raskaalta, jos työ kaatuu vain yhden tai muutaman ihmisen niskaan. Yhteistyöllä työmäärää saadaan jaettua. Hankasalmen yökirjasto-case *Ääniä tulevaisuudesta* -kirjassa on hyvä esimerkki yhteistyönä toteutetusta striimitapahtumasta.

IR: – Musiikkitapahtumien järjestäminen ei tosiaan voi olla pelkästään ”musalaisten” vastuulla, ihan vain siksi että musiikkiosastoilla harvoin on kovin montaa työntekijää. Jos erilistä osastoa enää edes on olemassa.

IH: – Pedagoginen toiminta ja siihen liittyvät tapahtumat ovat yksi osa kirjastojen moderneja palveluja. Metson musiikkiosastolla on pidetty musiikkivinkkauksia viidesluokkalaaisille vuodesta 2013 asti. Muillekin ikäryhmille suunnatut pedagogiset tapahtumat, kuten soittamiseen ja musiikinteoriaan liittyvät työpajat, ovat olleet suosittuja.

IR: – Pedagogisuudesta puhuminen yleisen kirjaston kontekstissa kuulosti aluksi vieraalta ja pelottavaltakin, kunnes tajusin, että se ei ole sinänsä mitään uutta kirjastossa. Sisältöjä avaavat luennot, tiedonhaun opetus sekä e-aineistojen ja laitteiden käytön opastuskin ovat pedagogiikkaa. Kirjaston työntekijät ovat jo pedagogoja, vaikka se ei meidän kaikkien tittelissä luekaan. ■

Tammikuussa 2022 julkaistun oppaan *Ääniä tulevaisuudesta – musiikki, kirjastot ja mahdollisuudet* kirjoitti kirjastonhoitaja Ilona Heinonen Tampereen kaupunginkirjastosta. Pirkanmaan ja Keski-Suomen (AKE Tampere) sekä Etelä-Pohjanmaan, Pohjanmaan ja Keski-Pohjanmaan (AKE Vaasa) kehittämiskirjastojen julkaisema opas valottaa musiikkikirjastojen mahdollisuuksia ja tarjoaa tukea tulevaisuuden osaamiselle. Oppaan sisältöön liittyy digitaalinen pakohuonepeli.

Ääniä tulevaisuudesta on saatavilla suomenkielisenä e-julkaisuna sekä saavutettavana PDF-julkaisuna suomeksi ja ruotsiksi. Painettua versiota on jaettu Pirkanmaan ja Keski-Suomen kirjastoihin. Sähköiset versiot ovat vapaasti kaikkien saatavilla.

- [Ääniä tulevaisuudesta – musiikki, kirjastot ja mahdollisuudet \(pdf\)](#)
- [Framtidens toner – musikbibliotekens potential \(pdf\)](#)
- Pakopeli suomeksi: [Kirjastolainen vailla menneisyyttä](#)
- På Svenska: [Bibliotekariens utan förflutet](#)
- [Lisätietoa Pirkanmaan ja Keski-Suomen kehittämiskirjaston musiikkihankkeesta](#)

Kirjastonhoitaja Ilari Reuhkala Kangasalan kaupunginkirjastosta oli mukana tekemässä kirjoja *Maagisessa paikassa – musiikkikirjastojen tuntematon tulevaisuus* (2021) ja *Kirjastot ja kaupallisuus* (2021). Molemmat teokset ovat varattavissa kirjastoista. *Maagisessa paikassa* on saatavana myös suomenkielisenä PDF-julkaisuna.

- [Maagisessa paikassa – musiikkikirjastojen tuntematon tulevaisuus \(pdf\)](#)

Varaa ammattikirjallisuutta kirjastosta: Finna.fi

[Maagisessa paikassa – musiikkikirjastojen tuntematon tulevaisuus](#)

Toimittajat Lassi Kokkonen & Tuomas Peltari & Jean Ramsay & Ilari Reuhkala

247 sivua

Suomen musiikkikirjastoyhdistys, 2021

[Kirjastot ja kaupallisuus](#)

Toimittaja Tuomas Kilpi

92 sivua

Oppian, 2021

[Ääniä tulevaisuudesta – musiikki, kirjastot ja mahdollisuudet](#)

Ilona Heinonen

92 sivua

Tampereen kaupunginkirjaston alueellinen kehittämistehtävä, 2022

Avoimet aineistot tiedonhaun ohjauksen tukena

Teksti Maarit Koskela

Muska-ryhmä¹ on työstänyt yhteistä tiedonhaun oppimateriaalia musiikkioppilaitosten tarpeisiin. Ryhmässämme on kirjastojen henkilökuntaa kaikilta musiikinopetusta tarjoavilta koulutusasteilta, perusasteelta yliopistoon. Olemme yhdessä etsineet oppimateriaaliin sopivia sisältöjä, joita voisi hyödyntää mahdollisimman monella koulutusasteella.

Kokosin Muska-työparini **Tapani Lehtosen** (JAMK) kanssa avoimia aineistoja (OA) opiskelijoiden tarpeisiin. JAMKin kirjastossa oli jo aiemmin koottu laaja lista musiikin OA-aineistoista, josta oli helppo aloittaa sopivien vaihtoehtojen tarkastelu oppimateriaalin näkökulmasta. Verkkoaineistoilla on verkkoaineistojen muuttuva elämä – pian valintojen jälkeen yksi keskeisistä sivuistoista ehti jo poistua verkosta.

Avoimet aineistot mukaan tiedonhaun ohjaukseen

Työssäni Metropolia ammattikorkeakoulun kulttuurialan kirjastossa kiinnostuin enemmän avoimien aineistojen esittelystä opiskelijoille keväällä 2019. Tuolloin musiikin lehtori **Leena Unkari-Virtanen** suunnitteli uudenlaista kokonaisuutta ensimmäisen vuosikurssin musiikin historian opetukseen, ja hän pyysi minua mukaan laatimaan tiedonhaun pakettia. Unkari-Virtasen lähestymistapa musiikinhistorian oppimistehtäviin on kiinnostanut minua jo edellisinä yhteistyövuosina. Aiemmin hänen Metropolian opiskelijaryhmänsä kokosi

1 Muska-ryhmän jäsenet:
Maaria Harviainen, Taideyliopisto, Sibelius-Akatemia
Heikki Kokko, Tampereen konservatorio
Maarit Koskela, Metropolia Ammattikorkeakoulu
Tapani Lehtonen, Jyväskylän ammattikorkeakoulu
Tiina Tolonen, Oulun yliopisto
Jaakko Tuohiniemi, Helsingin yliopisto

vanhoista sanomalehdistä tietoja Helsingissä järjestetyistä musiikkitilaisuuksista vuosien 1829 ja 1989 välillä yhteistyössä Helsingin kaupunginmuseon kanssa. Opiskelijat tutustuivat lähdeaineistoon ja tekivät musiikkitilaisuuksien muutoksista omia tulkintoja (Leppänen, Unkari-Virtanen, Sintonen 2013, 332).

Keskustelimme Unkari-Virtasen kanssa etukäteen siitä, mitä kevään opintojakso pitäisi sisältää. Tavoitteena oli, että opiskelijat lähestyvät musiikinhistoriaa omista lähtökohdistaan ja siitä taustasta mikä heillä on. Hän vinkkasi tutustumaan kanadalaiseen [Historical Thinking](#) -sivustoon. Johtoajatuksena oli tukea opiskelijoiden tiedon ja tietämisen jäsentämistä. Ei pitkiä luentoja vaan muutamia lyhyitä tietoiskuja oppimistehtävien tueksi.

Kun opetuksen toteutustapa alkoi avautua minulle, koin etteivät tiedonhaun ohjauksessa käyttämäni sisällöt toimisi tällä kertaa. Ohjauksessani olin vahvasti painottanut Metropolian kirjaston omia kokoelmia, lisenssin vaativia tietokantojamme ja hakuteknikoiden perusteita. Niillekin on aikansa, mutta tällä tulevilla kursseilla ohjauksen pitäisi antaa enemmän tilaa opiskelijoiden omalle ajattelulle. Valitsin tiedonhaun materiaaliin mahdollisimman helposti lähestyttäviä avoimia hakupalveluja: Ylen Elävä arkisto, Finna.fi, Europeana, Internet Archive, Smithsonian Institution. Hakutekniikoihin ohjeistaisin vain, jos joku opiskelijoista ottaisi asian esille oma-aloitteisesti.

Mihin kysymyksiin historia ei vastaa?

Ryhmässä oli 70 ensimmäisen vuoden opiskelijaa musiikin eri suuntautumisvaihtoehdoista: soiton- ja laulunopettajia, musiikin varhaiskasvattajia, pop-jazz-muusikoita, musiikintekijöitä ja tuottajia. Aiheet jakaantuivat laajalle pienryhmien mielenkiinnon mukaan. Käsiteltäviä aiheita olivat mm. 1940-luvun mikrofonitekniikka, 1800–1900-lukujen vaihteen unohdetut naissäveltäjät, ensimmäiset elektroniset soittimet sekä intialainen musiikki.

Taustakartoituksessa opiskelijat selvittivät millaista tietoa ja dokumentteja ryhmän aiheesta on saatavilla. Opiskelijat pohtivat myös mihin kysymyksiin historia ei vastaa ja mitä uutta lähteiltä voisi kysyä. Aamupäivän nelituntinen sessio päättyi ryhmien alustaviin löydöksiin, havaintoihin, pohdintoihin ja kysymyksiin.

Päällimmäisenä mieleeni jäivät tilaisuuden rento tunnelma ja pienryhmien lyhyessä ajassa kokoamat esitykset. Sain sen vaikutelman, että opiskelijoiden kiinnostus aiheensa tutkimiseen oli herännyt, vaikka pientä hämmennystäkin oli ilmassa. Joku pienryhmistä halusi tietää mistä löytää lisää tietoa omasta aiheestaan. Otimme sittenkin ensimmäiset askeleet lisenssin vaativien tietokantojen maailmaan. Ryhmät jatkoivat työskentelyään vielä pitkin kevättä. Minulle osallistuminen jäi valitettavasti muiden tehtävien vuoksi tuohon yhteen tapaamiskertaan.

Trombone à pistons, 1876. Suunnittelija **Adolphe Sax**. Kuva on poimittu Europeanan kokeellisten soitinten näyttelystä. Kuva: Musical Instrument Museum, Brussels. CC BY-NC-SA.

Archive.org: *Phil Lesh and Friends Live at San Mateo College on 1959-04-05*. Äänitallenne: Grateful Dead -bändin basisti **Phil Lesh** trumpetissa opiskeluvuosinaan.

Myöhemmin samana keväänä musiikinhistorian kurssista tehtiin verkkototeutus osana kahdeksan ammattikorkeakoulun yhteistä [Digisti yhdessä -hanketta](#). Hankkeen tarkoituksena oli luoda ja kehittää ammattikorkeakoulujen musiikin, tanssin ja esittävän taiteen digitaalisesti toteutettavia yhteisiä oppimiskokonaisuuksia.

Lähteet

Centre for the Study of Historical Consciousness: Historical thinking project. Luettu 15.3.2022. <http://historicalthinking.ca/historical-thinking-concepts>

Leppänen T., Unkari-Virtanen L. & Sintonen S. 2013. 17 Kriittinen kulttuurikasvattaja ja musiikkikasvatuksen traditiot. Teoksessa: Juntunen, M-L., Nikkanen, H., Westerlund, H. (toim). *Musiikkikasvattaja – Kohti reflektiivistä käytäntöä*. Jyväskylä: PS-kustannus. 321-346.

Poimintoja avoimista aineistoista: arjen apuvälineitä, arkistojen aarteita ja yllätyksiä

Kirjastotyössä käytämme jo monenlaisia avoimia musiikin tiedonlähteitä. Verkosta löytyvät [säveltäjien teosluettelot](#) ovat tärkeänä apuna musiikkiaineiston kuvailussa ja tiedonhaussa. Samoin hyödyllisiä ovat Music Finlandin [Composers & Reportoire](#) -sivuille kootut luettelot säveltäjien teoksista uutta suomalaista ohjelmistoa etsittäessä.

Yle Areenaan avattiin helmikuussa 2022 [Ylen Soiva arkisto](#), jonne poimitaan musiikkia Ylen arkistoista ja myös Ylen äänilevykokoelmasta vuosilta 1900-1963. Valikoima on laajenemassa myös filmeillä ja tv-ohjelmilla. Kaiken kaikkiaan kiinnostava ja hieno lisäys Yle Areenan tarjontaan.

Lastenmusiikkifani, 2014. Kuva: Jaana Maijala, HKM. CC BY 4.0

Smithsonian Institution: **Kenneth Slowik**: *What Are Some Fun Things You Can Do with a Piano*. Video.

Tuttu Europeana tarjoaa kansallisten arkistojen ja muistiorganisaatioiden aineistoja: kuvakokoelmia, säveltäjien kirjeitä, käsikirjoituksia. Europeana-sivusto esittelee myös kokoelmia houkuttelevasti. Tämän jutun kirjoitushetkellä esillä olevista näyttelyistä musiikkiin liittyi musiikkimuseoiden yhteinen soitinnäyttely [The World of Musical Instruments](#). Näyttely esittelee mm. eri aikakausien kokeellisia soittimia.

Suomalaisten arkistojen kokoelmia avataan koko ajan yhä enemmän. Museot dokumentoivat myös aikaamme ja sen ilmiöitä. Finna.fi-palvelusta löytyy Helsingin kaupunginmuseon kokoelmista kuvia vuoden 2014 Flow-festivaaleilta. [Lastenmusiikkifani-kuvasarjan](#) teksteissä avataan yhden perheen musiikkiharrastusta 2010-luvulla: soittamista, fanitusta ja päivää Flow-festareilla

Internet Archiven kautta voi löytää yllätyksiä: kirjoja, ääni- ja kuvatallenteita. Tosin minua välillä epäilyttää ovatko kaikki arkiston aineistot käytettävissä aivan luvallisesti. Tällä kieroksella löysin minua henkilökohtaisesti kiinnostavan musiikkitaltteen, jossa 19-vuotias **Phil Lesh** (tuleva Grateful Dead -basisti) soittaa trumpettia säveltämässään [Finnegan's Awake](#) -teoksessa. Esitys vuodelta 1959.

[Smithsonian Institutionin](#) sivustolta voi tehdä löytöjä: valokuvia, haastatteluja. Koulutus- ja tutkimuslaitoksena Smithsonian tuottaa myös opetuspaketteja ja videoita opetuksen käyttöön. Yksi lyhyimmistä on video, jossa **Kenneth Slowik** kertoo [mitä hauskaa voi tehdä pianolla](#).

Sidedoor-podcastissa on ilmestynyt myös muutamia musiikkiin liittyviä tarinoita. [Singing Gender-Bending Blues](#) kertoo laulajasta nimeltä **Gladys Bentley**. ■

Smithsonian Institution: *Singing Gender-Bending Blues*. Sidedoor Season 3. Podcast.

Arkistojen hiljaisuuksista uusiin tulkintoihin – arkistonhoitaja, FT Outi Valon haastattelu

Kysymykset Maaria Harviainen ● Vastaukset Outi Valo

Outi Valo väitteli Tampereen yliopistossa tämän vuoden maaliskuussa. Tampereen yliopiston sivuilla tutkimuksesta kerrotaan näin: ”Outi Valon musiikintutkimuksen oppiaineen väitöskirja tarkastelee kansanmusiikin tallentamiseen ja keräämiseen liittyviä ideologioita ja arvovalintoja 1900-luvun alusta 1970-luvulle saakka. Tutkimuksen kohteena on alan sotienjälkeisen auktoriteetin, tutkija ja tallentaja **Erkki Ala-Könnin** (1911–1996) toiminta. Tutkimus osoittaa, kuinka käsitykset kansasta ja kansanmusiikin keruutyön painopistealueet muuttuivat sotien jälkeisessä Suomessa.”¹

Outi Valo työskentelee Kansanmusiikki-instituutissa vastaavana arkistonhoitajana. Haastattelin Outi Valoa sähköpostitse.

Miten löysit väitöstutkimuksen aiheen? Tuliko se vastaan arkistotyössäsi?

Kirjoitimme yhdessä **Marko Ahon** kanssa artikkelin Erkki Ala-Könnin keräämästä soitinkokoelmasta vuonna 2011. Soitinkokoelmaa hallinnoi Tampereen yliopisto, mutta se on deponoitu Kaustiselle ja sitä kautta kokoelma tuli tutuksi ja vaikutti kiinnostavalta tutkimusaiheelta. Tämän jälkeen Marko (silloisena Kansanmusiikki-instituutin johtajana) ehdotti, että Erkki Ala-Könnin keruutyössä voisi riittää enemmänkin tutkittavaa ja innostuin aiheesta lisää. Arkistotutkimus tuntui luontevalta lisältä arkistonhoitajan työhön.

Mitä mieltä olet musiikkiarkistojen tehtävästä? Puolustavatko arkistot paikkaansa, vaikka niiden kokoelmat voivat olla tavalla tai toisella vinoutuneita, kuten osoitat tutkimuksessa?

Kyllä, arkistoille on ilman muuta tarvetta! Kokoelmien sisältöjä ja ”arkistojen hiljaisuuksia” voidaan tuoda esiin ja tulkita uudelleen: miksi tietyt asiat puuttuvat kokoelmista ja toisia asioita on painotettu huomattavan paljon. Juuri tämä luo tarvetta arkistotutkimukselle ja sitä kautta myös arkistokokoelmille! Omassa tutkimuksessani hyödynnän historianantutkija **Pauli Kettusen** kansallisen katseen käsitettä, joka kuvaa hyvin sitä, ettei Ala-Könni ollut suinkaan ainoa, joka painotti keruutyössään tiettyjä maantieteellisiä alueita tai tietynlaisia ihannetta kansasta, vaan monet muutkin kerääjät toimivat samoin. Perinteentutkijoiden tapa määritellä kansaa ja kansanmusiikkia, sekä julkisuuteen vakiintuneet tavat määritellä kansaa ja kansanmusiikkia, ovat olleet kiinteästi sidoksissa kansakunnan rakentamisen pyrkimykseen ja juuri tätä kansallinen katse käsitteenä tarkoittaa. Sotien jälkeen kansanmusiikin keruutyön painopiste siirtyi nopeasti Suur-Suomi-aatteesta talonpoikaisen idyllin vaalimiseen. Niinpä arkistokokoelmatkin voivat kertoa hyvin konkreettisesti siitä, millaisia kansankunnan luomisen ja rakentamisen pyrkimyksiä eri vuosikymmeninä oli.

1 [Outi Valo: Kansanmusiikin keruutyö rakensi kuvaa yhtenäisestä kansasta sotienjälkeisessä Suomessa](#)

Vierailulla Latvian Jāzeps Vītols -musiikkiakatemiasa Riian IAML-kongressin yhteydessä 2017. Kuvassa vasemmalta **Tiina Tolonen, Tuomas Pelttari, Outi Valo, Maaria Harviainen**. Kuva: Tuomas Pelttari

ArkistokokonaisuuDET ovat valintoja. Miten siihen tulee suhtautua?

Tutkimuksen alkuvaiheilla ajattelin, että tilastollinen tutkimus arkistokokoelmista tarjoaisi tietoa kyseisen ajan musiikkikulttuurista, mutta kyllähän arkistot kertovat enemmän ”portinvartijoistaan”, eli siitä mitä kerääjät näkivät oman aikansa musiikkikulttuurissa keskeiseksi asioiksi. Itse esimerkiksi erottelin naiset ja miehet perinteen esittäjinä sukupuolen mukaan lajiteltuna, sillä halusin pohtia tarkemmin sitä, miten kansakunnan rakentaminen näyttäytyy Erkki Ala-Könnin keräämässä kokoelmassa. Tämän avulla pystyin hahmottamaan tarkemmin ihanteita, joissa naiset esittivät pääosin siveellisiä lauluja ja toimivat oman sukunsa (veljiensä ja isiensä) kappaleiden muistajina. Miehet taas esittivät 1950-luvulta alkaen tallenteille myös eroottista lauluperinnettä ja sävelsivät 1960-luvun lopulta lähtien omia kansanmusiikkikappaleitaan. Tämä ei kuitenkaan kerro todellisista eroista, vaan monet keruutyöhön annetut ohjeetkin olivat sukupuolittuneita ja miesten osuus oli kokoelmassa jokaisella vuosikymmenellä naisten osuutta suurempi. Vastaavasti myös etnisten vähemmistöjen ja alkuperäiskansan asema ei ollut tasa-arvoinen ja tutkimuksessani pohdin myös sitä, miten sotienjälkeisessä Suomessa varsin yhdenmukaiseksi kuvattu kansa sai uusia tulkintoja 1960-luvun aikana. Ala-Könnin keruutyön monipuolistumiseen vaikuttivat erityisesti sosiologian oppiaineen mukanaan tuomat uudet virtaukset.

Miten näet musiikkiarkistojen tulevaisuuden?

Väitöstilaisuuteni lehtiössä halusin nostaa esiin yksityisen arkistotoiminnan valtionavustuksiin kohdistuneet leikkauspaineet. Oma tutkimukseni toki tarkastelee asioita, jotka jäivät omana aikanaan arkistoinnin ulkopuolelle, mutta samalla se mielestäni perustelee myös sitä, miksi arkistoille myönnettävän rahoituksen tulisi olla mahdollisimman laaja-alaista. Tämä tietysti koskee arkistoja laajemminkin, ei vain musiikkiarkistoja. Mutta jos arkistoja hoitaisi vain yksi taho, tai jos uskoisimme nykypäivän dataistumisen jo tallentavan kaiken oleellisen, antaisi aineisto tulevaisuuden tutkijoille melko kapean kuvan ajasta, jossa nyt elämme. Niinpä juuri mahdollisimman laaja-alaisen arkistomateriaalin tallentaminen perustelee myös muistiorganisaatioiden tarvetta. ■

Outi Valon väitöskirja *Kansanmusiikin keruu ja kansallinen katse : Erkki Ala-Könnin tallennustyö toisen tasavallan Suomessa vuosina 1941–1974* löytyy osoitteesta <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-2318-9>.

Pomohaastattelu II: Rebekka Pilppula, Turku

Kysymykset Heikki Poroila ● Vastaukset Rebekka Pilppula

Yleisten kirjastojen musiikkipalveluiden määrällinen huipentuma osui 2000-luvun alkuun. Sen jälkeen ovat käyttöluvut pienentyneet. Onko palveluiden tarve oikeasti määrällisesti vähentynyt tai laadullisesti muuttunut?

Tilastot puhuvat karua kieltä musiikkiaänitteiden, lähinnä CD-levyjen lainauksen vähene-
misestä ja kertoo asiakkaiden siirtyneen kuluttamaan musiikkia muulla tavalla kuin kirjas-
tosta CD-levyjä lainaamalla. CD-levyjen lainausluvut ovat vain osa kirjaston musiikkipalve-
luita ja minusta ei saisi tuijottaa pelkästään CD-kokoelmia ja niiden käyttöä. Sen sijaan pitää
tarkastella kokonaisuutenaan musiikin sisältöjen esille tuomista. Meidän musiikkiosastom-
me on tässä suhteessa hienosti laajentanut toimintaa ja meillä on esimerkiksi yhteistyössä
paikallisten toimijoiden kanssa järjestetty tutustumisia eri soittimiin ja niiden harrastami-
seen, meillä kokeillaan kirjastomuskaria, on hankittu lainattavia soittimia ja lisäksi tietysti
meillä on luentoja ja konsertteja. Tärkeintä on esitellä musiikin sisältöjä monipuolisesti ja
tukea musiikin harrastamista. Monissa kirjastoissa on parannettu juuri näitä mahdollisuuks-
ia rakentamalla soittohuoneita ja studiotiloja, näin myös meillä.

*Käydäänkö kirjastojen johtajien kesken keskustelua – alueellisesti tai valtakunnallisesti –
musiikkipalveluihin liittyvistä kysymyksistä? Sinullahan on kokemusta myös Yleisten kir-
jastojen neuvostosta, jolle tällainen keskustelu luontevasti sopisi.*

Aina kun kirjaston johtaja tapaa kaltaisensa, käydään vilkasta keskustelua kirjastoista, eri-
tyisesti asioista, jotka ovat ajankohtaisia. Musiikkikirjastoista on viime vuosina keskusteltu
vähemmän kuin aikaisemmin, jolloin oli vilkkaampien muutosten aika. Nyt tuntuu olevan
aika rauhallista.

*Toimit ennen Turkua johtajana Joensuussa, missä alueellinen yhteistyö on varsin pitkälle
vietyä. Onko Turun ja Joensuun välillä mielestäsi eroja, jotka johtuisivat ainakin osittain
paikallisista olosuhteista?*

Joensuun seudulla kirjastojen yhteistyö johti seutukirjaston perustamiseen vuonna 2007
ja minusta se oli hyvä ratkaisu. Pohjois-Karjalassa kuntien käytössä olevat resurssit ovat
vähäisemmät kuin vauraammassa Varsinais-Suomessa. Niukat resurssit kannustivat Poh-
jois-Karjalassa avoimesti ja ennakkoluulottomasti hakemaan uusia ratkaisuja palveluiden
tuottamiseen. Varsinais-Suomessa kuntarajat ylittävä yhteistyö ei ole vielä maakunnallista,
kuten monessa muussa maakunnassa ja tätä voisimme yhdessä miettiä.

*Varsinkin pääkaupunkiseudulla on musiikkipalveluihin kohdistettu varsin rankkoja leik-
kauksia. Onko näillä valtakunnallisen esimerkin vaikutusta eli matkiiko muu Suomi pää-
kaupunkiseudulla tehtyjä ratkaisuja?*

Jokainen kirjasto tekee itsenäisesti ratkaisunsa, jos esim. Turussa olisi matkittu pääkau-
punkiseudun ratkaisuja, niin musiikin aineistomäärärahamme ja moni muu asia olisi toisin.
Minusta enemmänkin on kyse siitä, että kautta Suomen kirjastoissa reagoidaan kirjastokäy-
tössä tapahtuneisiin muutoksiin ja jokainen alue tekee ratkaisuja omista lähtökohdistaan

käsin. Käsittääkseni leikkauksia on tehty aineistomäärärahoihin tai niitä on kohdennettu uusiksi esim. hankkimalla osalla rahoista soittimia tai muita tarvikkeita. Voisiko kuitenkin olla, että musiikin sisältöjen avaamiseen on panostettu useassakin paikassa aiempaa enemmän? Tietysti koronavuosien takia tapahtumatoiminnan vertailu on hankalaa.

Musiikkikirjastoväkeä on moitittu sisäänpäinkääntyneisyydestä ja omassa kuplassa elämisestä. Mitä mieltä olet itse, onko tässä väitteessä perää? Onko liioittelua todeta, ettei musiikkipalveluilla tänä päivänä ole enää vaikutusvaltaisia tukijoita päättäjien joukossa?

Minusta on liioiteltua sanoa, ettei ole vaikutusvaltaisia tukijoita päättäjien joukossa. Ehken myös ihan ymmärrä kysymystä. Itse käsitan päättäjäksi lautakunnan tai kaupunginhallituksen jäsenen. Jos ajatellaan kirjaston sisällä toiminnasta päättämistä, niin siihenhän jokainen voi vaikuttaa omalla mielipiteellään ja osallistumisella toiminnan kehittämiseen. Yhteisessä tekemisessä on aina hyödyksi, että näkee kirjaston kehittymisen laajemmin kuin vain oman tiimin tai osaston vinkkelistä. Jokaisella kirjastonjohtajalla on vastuu palveluiden kehittämisestä vastamaan asiakkaiden kysyntää ja huolehtia siitä, että verorahat tulevat käytettyä parhaimmalla mahdollisella tavalla.

Mitä mieltä olet väitteestä, ettei kirjaston musiikkipalveluita enää tarvita, koska ”kaiken” saa suoraan verkosta?

Musiikin sisällöt elävät ja voivat erinomaisesti ja kaikkea ei todellakaan saa verkosta, elävä esitystä ei voi korvata verkkotallenteella. Kirjastolla on palveluna ja tilana vuorovaikutusta ja yhteisöllisyyttä luova merkitys ja siihen tarvitaan läsnäolevia, kohtaavia palveluita, myös musiikkisisältöjen osalta.

Millaista osaa musiikki henkilökohtaisessa elämässäsi näyttelee?

Olen aika huono musiikin kuluttaja ja musiikkimakuni on erinomaisen huono ja jämähtänyt 1980-luvulle. Siitä huolimatta nautin konserteista ja musiikista.

Haluatko haastaa jonkun tuntemasi kirjastonjohtajan mukaan keskusteluun?

Haastan **Päivi Savinaisen** Kuopion kaupungin-kirjastosta. Päivi on Yleisten kirjastojen neuvoston uusi puheenjohtaja. ■

Rebekka Pilppula.
Kuva: Noora Yrttiaho

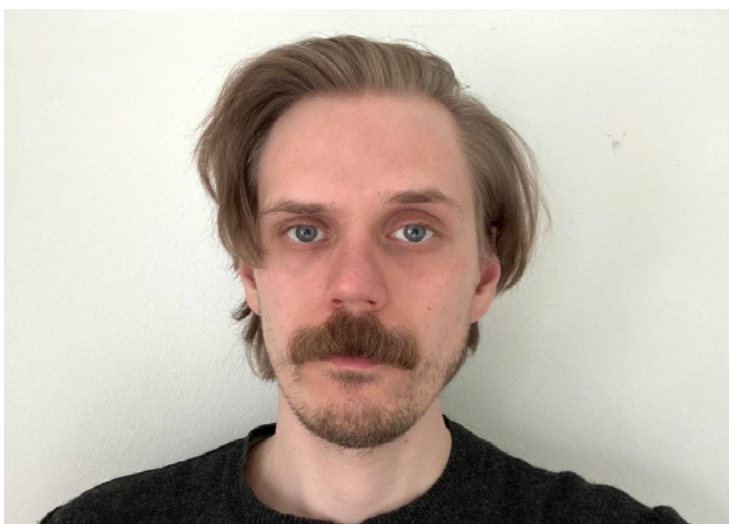

Varastokirjaston Kansalliskirjastoon luovuttamaa aineistoa.

Kansalliskirjaston Musiikkikirjasto ja Kansallinen äänitearkisto täydentyvät yhteistyöllä

Teksti ja kuvat Aku-Pekka Kurjenniemi, kirjastoamanuenssi

Kansalliskirjaston Musiikkikirjaston ja Kansallisen äänitearkiston toiminnan tarkoituksena on kansallisen äänite- ja nuottijulkaisutuotannon säilyttäminen ja saattaminen tutkijoiden ja muiden tiedon tarvitsijoiden käyttöön nyt ja tulevaisuudessa. Kansalliskirjaston kokoelmissa säilyy myös sellainen aineisto, joka muuten katoaa saatavilta nopeasti ja jota muut kirjastot eivät talleta.

Arkisto karttuu lakisääteisin vapaakappalein, ostoin ja lahjoituksin. Kotimaisten äänite- ja nuottijulkaisujen tallettaminen perustuu [lakiin kulttuuriaineistojen tallettamisesta ja säilyttämisestä 1433/2007](#).

Kansalliskirjasto ja Varastokirjasto tekevät yhteistyötä Kansalliskokoelman puutteiden paikkaamiseksi. Yleiset kirjastot lähettävät poistamiaan musiikkiaineistoja Varastokirjastoon ja aineisto siirtyy Varas-

Aku-Pekka Kurjenniemi

tokirjaston omistukseen. Kansalliskokoelman täydentäminen on ainut syy, jonka perusteella Varastokirjasto luovuttaa kokoelmiinsa siirrettyä aineistoa.

Kansalliskirjaston Musiikkikirjaston kokoelmissa on kattavasti sekä tieteellistä että populaaria musiikkikirjallisuutta useilla eurooppalaisilla kielillä. Kansalliskokoelmaan kuuluva kansallinen äänitearkisto on julkinen ja maan laajin laatuaan.

Kokoelma sisältää suurimman osan kotimaisesta äänitetuotannosta vuodesta 1901 alkaen, jonka lisäksi kokoelmaan kuuluu ulkomaisia äänitejulkaisuja sekä ainutkertaisia äänitekoelmia (mm. **Jaakko Salon**, **Tauno Hannikaisen** ja **L. G. Nordströmin** arkistot). Arkiston nuottikokoelma alkaa vuodesta 1801. Kansalliskirjaston ja Musiikkikirjaston kokoelmat ovat kaikille avoimia.

Myös yleiset kirjastot voivat lahjoittaa hyväkuntoista aineistoa Kansalliskokoelman täydentämiseksi ilman että aineiston tarvitsisi käydä ylimääräistä kierrosta Varastokirjaston kautta. Varsinkin paikallinen pienkustannejulkaisu jää helposti puuttumaan Kansalliskokoelmasta ja juuri tällaisen aineiston kanssa yleiset kirjastot voivat olla suureksi avuksi. [Kansalliskokoelman äänite- ja nuottiaineistojen tiedossa olevien puutteiden](#) lisäksi kaikki muutkin täydennykset ovat arvokkaita! ■

Ota yhteyttä Musiikkikirjastoon

kansalliskirjasto@helsinki.fi

+358 (0)2941 21611

Ivarin keväthuuma

Tällä palstalla kaikkien alojen asiantuntijamme **Ivar Lintel** vastaa lukijoiden lähetämiin musiikki- ja kirjastoaiheisiin kysymyksiin. Voit lähettää oman kysymyksesi osoitteeseen intervallilehti@gmail.com, merkitse viestin otsikoksi ”Ivarin lepotuoli”.

U hali gani, Ivar! Muutama vuosi sitten luin iltapäivälehdestä jutun, jossa kerrottiin että kirjasto on paras paikka löytää kumppani. Opiskelin alan tutkinnon ja aloitin nyt työskentelyn kirjastossa. Mitä teen seuraavaksi? Terveisin nimimerkki ”Instructions Unclear”, Sörkka

Päämäärätietoisuutesi ilahduttaa minua suuresti, arvoisa nimimerkki **Instructions Unclear**! Mikään ei ole jalompi peruste koko loppuelämäsi vaikuttavien valintojen tekemiseen kuin pyrkimys löytää rakkaus ja onni elämänsä. Pahoin pelkään, että olet kuitenkin ottanut lukemasi liian kirjaimellisesti. Toisaalta se myös osoittaa, että sinulla on kirjastotyössä menestymiseen tarvittavia taipumuksia. Neuvon sinua hieman hengähtämään, katsomaan ympärillesi avoimin mielin ja pohtimaan mitä oikeastaan juuri nyt kaipaat elämääsi? Onko se kumppani vai 2–15 kissaa? Vastaus löytyy sisimmästäsi.

Henkilökuvassa Helsingin Konservatorion informaatikko Ilkka Mikkola

Kysymykset Heikki Kokko ● Vastaukset Ilkka Mikkola

Kuluvana vuonna Helsingin Konservatoriolla on aihetta juhlaan, kun se täyttää kunnioitettavat 100 vuotta. Juhlavuoden kynnyksellä kesäkuussa 2021 Helsingin Konservatoriossa aloitti informaatikkona **Ilkka Mikkola**.

Kertoisitko Ilkka tiivistetysti konservatorion kirjaston palveluista, kokoelmasta sekä Helsingin Konservatorion kehitysvaiheista?

Konservatoriolla on ollut kirjastohuone ainakin jo vuonna 1960 käyttöön otetuissa ensimmäisissä omissa tiloissa. Ruoholahdessa sijaitsevat nykyiset toimitilat kirjastoineen valmistuivat vuonna 1999.

Ammattikorkeakoulu-uudistuksen myötä ylioppilaspohjainen ammattikoulutus siirtyi syksyllä 2000 Helsingin Konservatoriolta silloisen Helsingin ammattikorkeakoulun järjestettäväksi. Tällöin konservatorio ja ammattikorkeakoulu solmivat kirjastoyhteistyösopimuksen, jonka mukaan ammattikorkeakoulu tuottaisi kirjastopalvelut myös konservatoriolle. Yhteiskirjastolle hankittiin Voyager-kirjastojärjestelmä palveluna Sibelius-Akatemialta, vuodesta 2013 lähtien Taideyliopistolta, ja kirjasto oli mukana Arsca-taidekirjastoyhteistyössä.

Konservatorion ja ammattikorkeakoulun kirjastoyhteistyösopimuksen päätyttyä vuoden 2014 lopussa kirjastot jatkoivat toimintaansa itsenäisinä organisaatioina, kuitenkin edelleen samassa tilassa ja samassa kirjastojärjestelmässä. Kirjastossa työskenteli ammattikorkeakoulun informaatikko ja konservatorion kirjastonhoitaja. Asiakaspalvelu hoidettiin yhteisesti, mutta muun muassa hankinta, luettelointi ja laskutus olivat kummankin organisaation omalla vastuulla. Ammattikorkeakoulun kirjasto muutti kesän 2017 aikana Ruoholahdesta Arabiaan ja vei mennessään noin 16 000 nidettä, joka oli suunnilleen puolet Ruoholahden kokoelmasta. Syksystä 2017 alkaen Ruoholahdessa on toiminut yksinomaan Helsingin Konservatorion kirjasto, joka palvelee ainoastaan konservatorion oppilaita, opiskelijoita ja henkilökuntaa.

Kun Voyager-kirjastojärjestelmää käyttävissä kirjastoissa alettiin etsiä seuraajaa käyttökänsä päähän tulleelle järjestelmälle, olisivat Helsingin Konservatorio ja Taideyliopisto halunneet jatkaa yhteistyötä myös uudessa kirjastojärjestelmässä. Aiemman kaltainen palvelusopimusmalli ei kuitenkaan ollut mahdollinen uuden järjestelmän lisenssiehtojen takia, joten konservatorio hankki käyttöönsä Axiellin MikroMarc-kirjastojärjestelmän, joka otettiin käyttöön kesäkuussa 2019.

Kirjaston kokoelma keskittyy pääosin klassiseen musiikkiin. Lainattavissa on nuottien lisäksi kirjoja ja CD-levyjä. Asiakkaiden käytössä ovat myös Naxos Music Library ja Naxos Video Library -verkkopalvelut. Asiakaspalveluaikojen ulkopuolella on käytössä omatoimikirjasto kaikille asiakkaille. Asiakkaat ovatkin oppineet varsin omatoimiseksi asiakaspalvelun oltua koronan vuoksi jonkin aikaa suljettuna.

Ilkka Mikkola.
Kuva: Sanni Sarelma

Entäpä oma taustasi. Mitä teit ennen nykyistä tehtävää? Onko sinulla musiikkitaustaa?

Minulla on maisterin tutkinto Tampereen yliopistosta, pääaineena informaatiotutkimus. Olen työskennellyt aiemmin useissa yleisissä kirjastoissa ja tehnyt muitakin töitä, esimerkiksi yksi vuosi kului Verohallinnon asiakaspalvelussa. Musiikkia olen harrastanut lapsesta saakka. Olen soittanut useita eri instrumentteja ja laulanut sekä olen opiskellut myös musiikin teoriaa. Omia kappaleitakin olen kirjoittanut. Musiikin kotikuuntelun lisäksi käyn säännöllisesti nauttimassa pääkaupunkiseudun konserttitarjonnasta.

Millainen suhde sinulla on kirjastoihin ja kirjastotyöhön. Onko sinulle kyseessä sattuma vai kutsumusammatti?

Olin jo teini-iässä kesätöissä kirjastossa ja viihdyin mainiosti. Työpätkiä kertyi myöhemmin lisääkin. Opiskelin 90-luvulla Jyväskylän yliopistossa humanistis-yhteiskunnallisia aineita ilman varsinaisia työllistymissuunnitelmia. Kun aloin vakavissani miettiä ammatillista tulevaisuuttani, päätin hakea Tampereelle opiskelemaan informaatiotutkimusta, koska tiesin nauttivani kirjastotyöstä. Musiikkiharrastuksen lisäksi olen aina lukenut paljon, siksi kirjastoala tuntui luontevalta valinnalta.

Millainen on työnkuvasi? Miten musiikkikirjastotyö näkyy työyhteisössäsi? Keitä ovat Helsingin Konservatorion asiakasryhmät?

Koska olen kirjaston ainoa työntekijä, työnkuva on laaja: aineiston hankinnasta luetteloinnin kautta asiakaspalveluun. Saan varsin vapaasti tehdä kirjaston arkipäivään liittyviä linjauksia, yhteistyö konservatorion hallinnon kanssa on ollut tässä suhteessa sujuvaa. Kirjasto palvelee omaa henkilökuntaa sekä läsnäolevaksi ilmoittautuneita konservatorion opiskelijoita ja oppilaita. Konservatorion toiminnassa on mukana kaikenikäisiä kolmikuukautisista vauvoista eläkeläisiin, näin ollen myös kirjaston asiakaskunta on kirjavaa. Olen ollut aktii-

visesti yhteydessä mm. koulutuspäällikköömme sen tiimoilta, millä tavoin kirjasto voisi toimia opiskelun tukena. Esimerkiksi syksyllä pidin uusille ammattiopiskelijoille tiedonhankinnan ja -haun koulutusta. Erityisesti opettajat esittävät runsaasti hankintatoiveita, jotka kaikki pyrin toteuttamaan.

Luonnehdi Helsingin Konservatoriota työpaikkana.

Työympäristönä musiikkioppilaitos on innostava, eri ikäisten muusikoiden kanssa ja heidän tukenaan on hienoa työskennellä. Tässä työssä oppii musiikista jatkuvasti uutta, joka on tiedonjanoiselle ihmiselle mieluista. Työtä helpottaa se, että konservatorion hallintorakenne on matala ja kirjaston toimintaan liittyviä päätöksiä saadaan aikaan ilman monimutkaista byrokratiaa. Asiakaspalvelusta nautin, välillä jopa harmittelen asiakkaiden nykyistä omatoimisuutta!

Haluaisiin kuulla näkemyksiäsi myös musiikkikirjastotyöstä laajemmin osana kirjasto- ja informaatiotyön kenttää. Ajatteletko musiikkikirjastotyön olevan oma erityinen osa-alueensa kirjastotyön kokonaisuudessa? Osaatko arvioida musiikkikirjastotyön tulevaisuutta oman työsi näkökulmasta tai laajemmin?

Musiikkikirjastotyö on erityinen kirjastotyön osa-alue, jonka hallitseminen vaatii muun ammatillisen osaamisen lisäksi laaja-alaista musiikin tuntemusta. Helsingin Konservatorion kirjastossa työnkuvaa määrittää etenkin nuottiaineiston suuri kysyntä. Perinteisten paperinuottien lainaaminen pitää pintansa, vaikka digitaalisiakin nuottipalveluita on nykyisin tarjolla. Konservatoriolla oli kokeiluluontoisesti käytössä Nkoda-nuottipalvelu, mutta sen käyttäjämäärät jäivät hyvin alhaisiksi. Myös musiikin tietopalvelulle tulee olemaan tarvetta tulevaisuudessakin. Esimerkiksi Kysy kirjastonhoitajalta -palstalle tulevat lukuisat musiikkiaihteiset kysymykset ovat yksi kiinnostava todiste siitä, että ammattikunnan osaamiselle on tarvetta myös suoratoistopalveluiden aikakaudella. Äänitteitä Helsingin Konservatorion kirjastosta ei enää juuri lainkaan lainata, mutta meillä on CD-levyjen vieressä musiikin kuuntelupiste, jota kyllä edelleen käytetään. Harvalla nykyopiskelijalla on enää CD-soitinta kotonaan.

Mitä teet mieluiten vapaa-aikanasi?

Vapaa-aikani vietän kulttuuriharrastusten parissa: luen paljon ja käyn konserteissa, museoissa ja teattereissa. Yle Radio 1 tai Yle Klassinen soi kotona jatkuvasti. ■

Helsingin Konservatorio 100 vuotta

Helsingin Konservatorio perustettiin vuonna 1922, jolloin tarkoituksena oli tarjota musiikinopetusta vähävaraisille. Konservatoriota ylläpitää Helsingin Konservatorion Säätiö, jonka taustayhteisöjä ovat Helsingin kaupunki, Alfred Kordelinin Yleinen Edistys- ja Siivistysrahasto, Kansanvalistusseura sekä Työväen Sivistysliitto TSL ry.

Helsingin Konservatoriossa annetaan musiikin taiteen perusopetusta ja musiikkialan ammatillista koulutusta. Konservatorion noin 1000 oppilasta ja opiskelijaa keskittyvät klassisen musiikin opiskeluun. Opettajia on lähes 100. Syksystä 2014 lähtien konservatorio on tarjonnut ainoana pohjoismaisena oppilaitoksena myös pianonvirityksen ammatillista koulutusta.

Wanda Landowska (1879–1959)

– cembalon ylipapittaren elämä ja arkisto

Teksti Jaska Järvilehto

I would like to thank **Dr. Paul Allen Sommerfeld** from the Library of Congress Music Division for contributing to this article.

Varsovassa vuonna 1879 puolanjuutalaiseen perheeseen syntynyt **Wanda Landowska** aloitti pianonsoiton neljävuotiaana. Hän oli etevä oppilas, ellei peräti ihmelapsi, ja erityisen haltioitunut **Johann Sebastian Bachin** (1685–1750) sävellyksistä. Varsovan konservatoriosta valmistuttuaan 17-vuotias Landowska muutti Berliiniin vuonna 1896 opiskelemaan sävellystä **Heinrich Urbanin** (1837–1901) yksityisoppilaana.

Berliinissä Landowska myös näki ensi kertaa hampurilaisen soitinrakentajan **Hieronymus Albrecht Hassin** (1689–1752) vuonna 1740 rakentaman, perinteistä suurikokoisemman cembalon, jonka ääniala ulottuu oktaavin verran alemmas kuin cembalossa yleensä. Landowska vakuuttui siitä, että juuri tällaiselle soittimelle Bach oli säveltänyt klaveerisävellyksensä ja että sellaisella ne pitäisi myös esittää. Cembalot olivat tuolloin kuitenkin suurimmaksi osaksi aivan konkreettisesti museotavaraa eikä niillä juuri ollut sijaa konserttisaleissa.

Vuonna 1900 Landowska meni naimisiin journalisti-näyttelijä-kansatieteilijä **Henry Lew'n** (1874–1919) kanssa ja tuore aviopari muutti Pariisiin. Pariisissa Landowska opiskeli pianonsoittoa **Moritz Moszkowskin** (1854–1925) johdolla. Hän myös perehtyi Pariisin kirjastoissa ja arkistoissa Bachin ja tämän aikalaisten sävellyksiin ja niiden esityskäytäntöihin. Vanhan musiikin tulkintaa käsittelevien tutkimustensa pohjalta Landowska kokosi yhdessä miehensä kanssa kirjan *La musique ancienne*, kirjaimellisesti ”Vanha musiikki”, joka julkaistiin vuonna 1909. Lew menehtyi auto-onnettomuudessa vuonna 1919.

Pleyel-cembalon voimin maailmalle

Pariisissa Landowska tutustui Pleyel-piano-tehtaan alun perin vuonna 1889 esittelemään uudenaikaiseen konsertticembaloon, joka oli kuin nykyaikainen versio hänen Berliinissä

Wanda Landowska noin vuonna 1923. Kuva: George Grantham Bain Collection, Library of Congress.

näkemästään *Hass*-cembalosta. Soittimeen ihastunut Landowska päätti hylätä lupaavasti alkaneen konserttipianistin uran ja keskittyä cembalonsoittoon. Vuonna 1912 valmistui Landowskan toiveiden mukaan rakennettu konsertticembalo *Pleyel Grand Modèle de Concert*, joka muistuttaa ulkoisesti enemmän konserttiflyygeliä kuin cembaloa.

Yleisön ja kriitikoiden ylistämät cembaloresitaalit, urauurtavat äänitykset sekä kirjan *La musique ancienne* vuonna 1924 julkaistu englanninkielinen käännös *Music of the Past* loivat pohjaa ilmiölle, jota 1900-luvun puolivälin paikkeilla alettiin kutsua nimellä *Historically Informed Performance*. Tämän vanhan musiikin liikkeen keskeinen ajatus on, että menneinä vuosisatoina sävellettyä musiikkia tulee esittää vain sävellysaikakauden mukaisilla periodisoittimilla ja aikakauden autenttisiin esityskäytäntöihin perehtyen.

Pleyel Grand Modèle de Concert vuodelta 1927. Kuva: Wikimedia Commons

Landowskan visio musiikin autenttisuudesta ei aina kohdannut puristien näkemysten kanssa. Lentäväksi lauseeksi on jäänyt Landowskan vastaus sellisti **Pablo Casalsille** (1876–1973), kun tämä oli arvostellut Landowskan Bach-tulkintoja: ”Soita vain Bachia omaan tapasi, minä soitan jatkossakin hänen tapansa” (*”Continuez à jouer Bach à votre façon et moi, à sa façon”*).

Pariisin lisäksi Landowska konsertoi ja opetti eri puolilla Eurooppaa, vuodesta 1923 lähtien myös Yhdysvalloissa. Vuonna 1925 Landowska perusti vanhaan musiikkiin erikoistuneen koulun *École de Musique Ancienne*, kirjaimellisesti ”Vanhan musiikin koulu”. Koulussa aloitti opintonsa vuonna 1933 **Denise Restout** (1915–2004), josta sittemmin tuli Landowskan elämänkumppani, sihteeri ja perinnön vaalija.

Landowskan arkisto

Natsi-Saksan miehitettyä Ranskan vuonna 1940 Landowska ja Restout joutuivat pakenemaan ulkomaille. Landowskan kirjasto, arkisto ja soittimet oli jätettävä natsien ja sodan armoille, eikä niistä jäänyt juuri mitään jäljelle. Vuonna 1941 he asettuivat asumaan Yhdysvaltoihin, aluksi New Yorkiin ja sittemmin Connecticutiin Lakevilleen, jossa Landowska ja Restout kumpikin viettivät loppuelämänsä.

Restout peri Landowskan arkiston tämän kuoltua vuonna 1959. Restout kokosi Landowskan mestarikursseista tekemistään muistiinpanoista sekä kirjan *La musique ancienne* alkuperäisen ranskankielisen version pohjalta kirjan *Landowska on Music*, joka julkaistiin vuonna 1964.

Landowskan ja Restout’n arkisto, *Wanda Landowska & Denise Restout Papers*, tuli Kongressin kirjaston musiikkiosaston (Library of Congress Music Division) haltuun Restout’n kuoltua vuonna 2004. [Aineiston kuvauksen mukaan](#) se koostuu 255 arkistolaatikosta, jotka sisältävät yhteensä 41 000 dokumenttia.

Kongressin kirjastossa Landowskan arkisto on jaettu yhdeksään arkistosarjaan:

1. Nuotit (*Music*), 1850-luvulta vuoteen 1969
2. Kirjeenvaihto (*Correspondence*), 1896–2002
3. Kirjoitukset ja tutkimusaineistot (*Writings and Research Materials*), 1894–1999
4. Asiakirjat (*Files*), 1907–2002
5. Valokuvat (*Photographs*), vuodesta 1869 2000-luvulle
6. Elämäkerrallinen aineisto (*Biographical Materials*), 1843–2001
7. Konserttiohjelmat (*Programs*), 1897–1999
8. Taloudelliset asiakirjat (*Financial Documents*), 1916–1970
9. Sekalainen aineisto (*Miscellany*), 1900-luvulta 2000-luvulle.

Musiikkitalenteet ja audiovisuaalinen aineisto on sijoitettu erikseen Kongressin kirjaston av-aineistojen osastolle (Motion Picture, Broadcasting and Recorded Sound Division).

Paul Allen Sommerfeld Kongressin kirjaston musiikkiosastolta kertoo sähköpostitse, että tutkijat ovat hyödyntäneet Landowskan arkistoa ahkerasti. Tietyvästi itse arkistoon kohdistuvaa tutkimusta ei ole tehty.

Kristiina Hako Landowskan arkistoa järjestämässä

”Olen harrastelijacembalisti ja syynä instrumentin valintaan ovat lapsuudessa kuulemani Wanda Landowskan levytykset”, **Kristiina Hako** kertoo.

Yleisradion nuotistonhoitajana tuolloin työskennellyt Kristiina osallistui heinäkuussa 2008 IAMLin kongressiin Napolissa. Hänen miehensä **Pekka Hako** työskenteli samaan aikaan toista vuotta Suomen Washingtonin-suurlähetystössä kulttuurineuvoksena (*cultural counselor*). Pesti oli kolmen vuoden mittainen ja Kristiina oli suunnitellut viettävänsä vuoden Washingtonissa.

Napolissa Kristiina tutustui sattumalta Kongressin kirjaston luetteloiija **Mary Wedgewoodiin**. ”Kun kerroin Mary Wedgewoodille, että olin tulossa Washingtoniin ja kiinnostunut vapaaehtoistyöstä Kongressin kirjastossa, sain kehotuksen olla häneen yhteydessä”, Kristiina muistelee. Washingtoniin saavuttuaan Kristiina sai Wedgewoodilta yhteystiedot Kongressin kirjaston musiikkiosastolle, jonne hän lähetti hakemuksen ja CV:nsä.

Wanda Landowskan arkiston laatikko numero 60, joka sisältää Landowskan kirjeenvaihtoa A-kirjaimella alkavien henkilöiden kanssa. Kuva: Dr. Paul Allen Sommerfeld, Library of Congress Music Division

Aikanaan Kristiinalle tuli kutsu haastatteluun, jolloin hänelle kävi ilmi, että Landowskan jäämistö oli Kongressin kirjaston hallussa. Aineisto oli varastoituna toisaalla, eikä sen käsittelyä oltu suunniteltu ennen tätä. Kristiinalta kysyttiin, olisiko hän kiinnostunut tehtävästä. ”Musiikkiosaston johdolle oli tullut mieleen tämä Landowska-materiaali nähtyään CV:ni”, Kristiina hymyilee.

Aineiston siirtoa odotellessa Kristiina kartoitti ja luetteloi Kongressin kirjaston kokoelmista olevia suomalaisten säveltäjien teoksia. ”Kun pääsin vihdoin varsinaiseen työhön Landowskan arkiston parissa olin aivan *’overwhelmed’*, mutta positiivisessa mielessä”, Kristiina kertoo, miten aineiston runsaus yllätti hänet. Aineisto on todella monimuotoista, se sisältää kaikkea mahdollista harvinaisista nuoteista kaasulaskuihin. Dokumenttien lisäksi aineisto sisältää myös esineitä, kuten cembalon, ja esiintymisasuja, kuten viininpunaisen leningin, jota Landowska käytti aina esittäessään Bachin *Goldberg-muunnelmia* (*Aria mit 30 Veränderungen*, BWV 988).

”Tehtäväni oli ensisijaisesti arvioida ja jaotella aineisto kahteen osaan: Wanda-originaaliin aineistoon eli aineistoon, joka on peräisin Landowskan elinajalta, sekä aineistoon, jonka Restout oli hankkinut Landowskan kuoleman jälkeen”, Kristiina kuvailee työsarkaansa. Työparina Kristiinalla oli korkeakouluharjoittelija, joka teki varsinaiset kirjaukset aineistosta Kristiinan jaottelun pohjalta.

Kristiinan tehtäviin kuului myös valokuva-aineiston jaottelu promootiokuviiin ja yksityisiin kuviin. Restout valokuvasi Landowskaa kaiken aikaa ja Kristiinan mukaan valokuva-aineisto sisältää sellaisia kuvia, jota ei ole tarkoitettukaan julkisuuteen. Valokuvien joukossa on myös runsaasti ”väärennettyjä kuvia”: Landowska valokuvautti itsensä mielellään julkisuuden henkilöiden kanssa ja mikäli valokuva ei muuten ollut mahdollinen, lisättiin Landowska kuvaan pimiöteknisin tempuin.

Vuoden 2008 finanssikriisin jälkimainingeissa myös Kongressin kirjasto joutui säästökuurille, eikä arkiston järjestämiseen ollut mahdollista palkata enää uutta korkeakouluharjoittelijaa. Tällöin Kristiina päätti, että myös hän jää pois arkiston järjestämisestä ja alkaa valmistautua kotimaahan palaamiseen. Noin vuotta myöhemmin Kristiina sai Kongressin kirjastosta postikortin, jossa kiitettiin työpanoksesta Landowskan arkiston järjestämisen parissa ja kerrottiin, että Kristiinan ansiosta Berliinin soitinmuseossa (Musikinstrumenten-Museum) järjestettyyn näyttelyyn oli voitu antaa lainaksi yli 250 esinettä. Näyttely oli kuitenkin kortin saapuessa jo päättynyt.

”Koen, että tämä on merkittävin yksittäinen teko, jonka olen pystynyt musiikkimaailman hyväksi tekemään”, summaa Kristiina kokemuksiaan Wanda Landowskan arkiston järjestämisen parissa. ■

Berliinin soitinmuseossa vuodenvaihteessa 2009–2010 järjestetyn näyttelyn yhteydessä julkaistiin **Martin Elsten** toimittama kirja *Die Dame mit dem Cembalo – Wanda Landowska und die Alte Musik*. Kuva: Schott

